सेंद्रीय शेती – यशाची पंचसूत्री

महाराष्ट्र ऑरगॅनिक फार्मिंग फेडरेशन, पुणे (मॉफ)

१०३८/११, बालाजी निवास, फ्लॅट नं. ५, कॉसमॉस बँक लेन,

दीप बंगला चौक, मॉडेल कॉलनी, पुणे – ४११ ०१६

फोन नं. (०२०) २५६५९०९० / ३२९०७३०२

Email :- moffpune@gmail.com,

Website :- www.moffindia.com , www.moffindia.org

आणि

ऑरगॅनिक फार्मिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया

जी–८ , ब्रिटोज अपार्टमेंट, नवीन म्हापसा क्लीनिक जवळ

म्हापसा – ४०३ ५०७ , गोवा (इंडिया)

फोन नं. (०८३२) २२५५९१३

Email :- myofai@gmail.com, **Website :-** www.ofai.org

१. राज्यस्तरीय सेंद्रीय शेती संस्था :-

- **शेतकरी**
- **व्यापारी**
- **निसर्ग प्रेमी**
- **स्वयंसेवी संस्था**
- **ग्राहक**

सेंद्रीय शेती – यशाची पंचसूत्री

अ.क्र	विषय	पान क्र.
१	मॉफची उद्दिष्टे, सहकारी, संरचना, प्रमुख उपक्रम	४
२	सेंद्रीय शेती व अन्नसेवन कशासाठी ?	१५
३	सेंद्रीय शेती – यशाची पंचसूत्री	१६
	पंचसूत्री १ : – देशी गाय	१८
	– गोमये वसते लक्ष्मी	१९
	– देशी गाय व संकरीत गाय तुलनात्मक अभ्यास	२०
	– गाईपासून मिळणा–या सेंद्रीय निविष्ठा	२१
४	पंचसूत्री २ :– ॲरोग्रीनचा वापर	२६
५	पंचसूत्री ३ : – पिकाचे योग्य वाण व मिश्रपीक पेरणी	३२
	– पिकांचे योग्य वाण (६३ पिके)	३३
	– मिश्र पीक पेरणी	४०
	– आंतरपीक – शास्त्रीय महत्व	४३
६	पंचसूत्री ४ : – पंचगव्याचा वापर	५०
	– पंचगव्य कसे तयार करावे	५१
	– पंचगव्य वापरण्याची पध्दत	५३
७	पंचसूत्री ५ : – सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण (पी.जी.एस.) व शेतक–यांची उत्पादक कंपनी	५६
	– सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण	५७
	– शेतक–यांची उत्पादक कंपनी	७५
	– शेतीमालाचे सध्याचे बाजार व्यवस्थापन व प्रभावी पर्याय	७७
	– शेतक–यांची उत्पादक कंपनीचे उपक्रम	८०
८	सेंद्रीय शेतीमाल विक्रेत्यांची यादी	८३

मॉफची उद्दिष्टे

- सर्वसामान्य शेतक–यांपर्यंत शाश्वत शेती / सेंद्रीय शेती तंत्रज्ञान पोहचविणे
- शेतक–यांना कमी खर्चाची, बिनकर्जाची व शाश्वत उत्पन्न देणारी पीक लागवड पध्दती शिकवून आत्महत्या पासून परावृत्त करणे
- शेतीमाल मूल्यवृध्दी व प्रक्रिया उद्योगास चालना देणे.
- शेतक–यांसाठी सुलभ व परवडणाऱ्या "पी.जी.एस." सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण पध्दतीचा प्रचार करणे.
- सेंद्रीय शेतीमालासाठी योग्य बाजारपेठ मिळवून देण्यासाठी समन्वयकाची भूमिका बजावणे.
- सेंद्रीय शेतीमाल उत्पादक शेतकरी ते ग्राहक सरळ साखळी निर्माण करणे
- सेंद्रीय शेतीत महिलांचा सहभाग वाढवून त्यांना स्वावलंबी करणे
- विषमुक्त सेंद्रीय अन्न सेवनाबद्दल ग्राहक वर्गात जनजागृती व प्रबोधन करणे
- सेंद्रीय शेती प्रशिक्षणे, कार्यशाळा, चर्चासत्रे, शिबीरे, अभ्यासदौरे, मेळावे आयोजित करणे
- सेंद्रीय शेतकरी, तंत्रज्ञान, संशोधन, प्रयोग, यशोगाथा, अनुभव यांची समग्र नोंद ठेवणे (Documentation)
- प्रसिध्दी साहित्य (सी.डी, पुस्तके, घोषवाक्ये, घडीपत्रिका इ.) तयार करणे.

मॉफचे सहकारी

- अन्न व कृषि संघटना, संयुक्त राष्ट्रसंघ (FAO-UN)
- आंतरराष्ट्रीय शाश्वत शेती संस्था, पुणे (IISA)
- इंटरनॅशनल कॉम्पीटन्स सेंटर फॉर ऑरगॅनिक ॲग्रीकल्चर, बेंगलोर (ICCOA)
- जीन कँपेन, नवी दिल्ली
- रिसर्च फाऊंडेशन फॉर सायन्स, टेक्नॉलॉजी ॲन्ड इकॉलॉजी, नवी दिल्ली
- सेंटर फॉर एव्हिरॉनमेंट एज्युकेशन, नवी दिली (CEE)
- दी कन्व्हेनंट सेंटर फॉर डेव्हलपमेंट, नवी दिल्ली (CCD)
- डिपार्टमेंट ऑफ बायोटेक्नॉलॉजी, नवी दिल्ली (DBT)
- ऑरगॅनिक फार्मिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया, गोवा (OFAI)
- नॅशनल सेंटर ऑफ ऑरगॅनिक फार्मिंग, गाझीयाबाद (उत्तर प्रदेश) –NCOF
- अलायन्स फॉर सस्टेनेबल ॲन्ड होलीस्टीक ॲग्रीकल्चर, नवी दिल्ली –ASHA
- कृषि आयुक्त, कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- कृषि विद्यापीठ – राहुरी, अकोला, परभणी व दापोली
- इतर संस्था – मिटकॉन, अफार्म, नोका, इनोरा, ग्रामपरिवर्तन, पाणीपंचायत, वोफा, हमारा बीज अभियान, कृषि विज्ञान केंद्र इत्यादी

मॉफची संरचना

१. कार्यक्षेत्र	:-	- महाराष्ट्र राज्य - ३२ जिल्हे - १४० तालुके - १५,००० गाव
२. मुख्य कार्यालय	:-	पुणे
३. विश्वस्त	:-	१०
४. सर्वोच्च समिती सदस्य	:-	१२७ (३-४ अनुभवी सेंद्रीय शेतकरी प्रती जिल्हा)
५. सल्लागार समिती	:-	अध्यक्ष - डॉ. विजय भटकर, उपाध्यक्ष - श्री. पी.बी. शितोळे व इतर शेती तज्ञ-१०
६. जिल्हा प्रमुख	:-	३२ (अनुभवी सेंद्रीय शेतकरी)
७. सभासद स्वयंसेवी संस्था	:-	१२०
८. संपर्क शेतकरी संख्या	:-	१,४२,०००

प्रमुख उपक्रम

- सेंद्रीय शेती शाळा, मॉडेल फार्म, प्रात्यक्षीक
- प्रशिक्षण –

  विषय

  १. मूलस्थानी मृद संधारण व जलसंवर्धन
  २. विज्ञानाधारीत सेंद्रीय पीक लागवड पध्दत
  ३. पीकपोषण, कीड, रोग व तण व्यवस्थापन
  ४. सेंद्रीय प्रमाणिकरण (पी. जी. एस. पध्दती)
  ५. सेंद्रीय शेतीमाल मूल्यवृध्दी व प्रक्रिया पध्दती
  ६. बाजारपेठ
  ७. सेंद्रीय शेती नोंदी
- तांत्रिक मार्गदर्शन (निविष्टा उत्पादन, विक्री व्यवस्थापन)
- शेतक-यांची उत्पादक कंपनी (फार्मर्स प्रोड्यूसर कंपनी)
- अभ्यासदौरे
- बियाणे बँक
- स्वावलंबी गाव निर्मिती प्रकल्प
- सेंद्रीय शेती अनुभव, प्रयोग, यशोगाथा, संशोधन इ. नोंदी (**Documentation**)
- सेंद्रीय माहिती साहित्य – पुस्तके, सी.डी, माहितीपत्रके, घडीपत्रिका इ.
- सेंद्रीय मेळावे, चर्चा सत्रे, मंडी बाजार, प्रदर्शने, कार्यशाळा इ.
- इतर उपक्रम – स्वयंसेवी संस्थांना सहकार्य, राज्य सेंद्रीय शेती धोरण समितीत पुढाकार, जी.एम विरोधी चळवळीत सहभाव, बचत गट, महिला सक्षमीकरण इत्यादी.

ACHIEVEMENTS OF THE MISSION

MAHARASHTRA ORGANIC FARMING FEDERATION
1031/11, Balaji Niwas, Flat No 5, Cosmos Bank Lane, Deep Bungalow Chow, Model Colony, Pune - 411 016
Tel.: 020 25659090 / 020 32907302, Email : moffpune@gmail.com Website : www.moffindia.com

MOFF
REGIONAL PGS FEEDBACK WORKSHOP
National Centre of Organic Farming, Ghaziabad (U.P.)
Date : 20th – 21st Sept, 2010
Maharashtra Organic Farming
(MOFF)
(IISA)

MOFF
PROJECT ON
SELF SUSTAINABLE BIOVILLAGE:JAMBHARUN
स्वावलंबी सेंद्रिय गाव निर्मिती प्रकल्प:जांभरुन ता.लोहा जि.नांदेड
मार्फत: महाराष्ट्र ऑरगॅनिक फार्मींग फेडरेशन, पुणे.
(मो. ९४२३६१४९८९, ९८८१४९७०९२)

सेंद्रीय शेती व अन्नसेवन कशासाठी

१. कुटूंबाच्या स्वास्थ्यासाठी (Family Health)

२. पुढील पिढींच्या आरोग्यासाठी (Future Generation Health)

३. जमिनीच्या आरोग्य वृद्धीसाठी (Land Health)

४. पाणी प्रदूषण रोखण्यासाठी (Water Pollution)

५. पर्यावरण प्रदूषण रोखण्यासाठी (Environment)

६. जैववैविध्य संवर्धनासाठी (Biodiversity Conservation)

७. शेतक–यांच्या समृध्दीसाठी (Well – being of farmers)

८. अन्नदात्या शेतक–यांचे ऋण फेडण्यासाठी (Felicitation of Son of Mother Earth)

सेंद्रीय पदार्थ केवळ पदार्थ नव्हेत, तर संकल्पना (Not Just Commoditity, But Ideology)

सेंद्रीय शेती – यशाची पंचसूत्री

१. **देशी गाय**	(Indigenous Cow)
२. **अॅरोग्रीनचा वापर**	(Arogreen)
३. **पिकाचे योग्य वाण व मिश्रपीक पेरणी**	(Suitable Variety & Multiple Cropping)
४. **पंचगव्याचा वापर**	(Panchagavya)
५. **सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण (पी.जी.एस.) व शेतक–यांची उत्पादक कंपनी**	(Organic Certification (PGS) & Farmers Producer Company)

पंचसुत्री – १.

देशी गाय

(Indigenous Cow)

१. देशी गाय

!! गोमये वसते लक्ष्मी !!

एका देशी गाईच्या मदतीने ४ हेक्टर शेतात सेंद्रीय पिके यशस्वीपणे घेता येतात

गोमूत्र

**बीजामृत ,जीवामृत, पंचगव्य,
बनवण्यास उपयुक्त कीडनाशक,
रोगनाशक,प्रतिसारक,वाढवर्धक**

दूध

**पंचगव्य, बीजामृत, बुरशीनाशक,
विषाणू नाशक, काही प्रमाणात कीडनाशक**

दही

पंचगव्य बनवण्यास उपयुक्त

ताक

**पंचगव्य, अळी वर्गीय कीड नियंत्रक
तसेच उपयुक्त बुरशीनाशक**

शेण

**कंपोस्ट, शेणखत, बीजामृत, जीवामृत,सी.पी.पी., बायोडायनामिक,
पंचगव्य, अमृतपाणी, घनजीवामृत बनवण्यास उपयुक्त, जमिनीत जिवाणू
संख्या वाढवते तसेच उपयुक्त बुरशी , स्युडोमोनस फ्लुओरसन्स वाढवते.
ॲक्टीनोमायसिटस, यीस्ट व मोल्ड, Asymbiotic N Fixers, PSD,
Plant Growth Promoters मुळे पीकवर्धन,कीड व रोगनाशकांचे
कार्य**

सेंद्रीय शेतीचा मूलाधार देशी गाय आहे. प्रत्येक शेतक-यांने देशी गाय मग ती दूध देणारी नसली तरी पाळली पाहिजे. शेतातील सर्व पिकांसाठी आवश्यक असणारे सेंद्रीय खत, कीड व रोगनाशक म्हणून काम करते शिवाय शेण, गोमूत्राच्या वापराने जमिनीची उत्पादकता वरचेवर वाढत जाते.

गाईपासून शेण, गोमूत्र, दूध (दही, ताक, तूप) व मशागतीसाठी बैल मिळत असल्याने सर्वच दृष्टीने गाय उपयुक्त ठरते.

देशी गाईच्या तुलनेत संकरीत गाईच्या शेण व दूध पौष्टीक तत्व कमी आहेत.

अ.क्र	घटक	गाईचे शेण		गाईचे दूध	
		देशी सहिवाल मि.ग्रॅ / कि.	संकरीत (HF) मि.ग्रॅ / कि.	देशी सहिवाल मि.ग्रॅ / कि.	संकरीत (HF) मि.ग्रॅ / कि.
१	लोह	१०२.६३	६४.०६	३३.३०	११.४०
२	जस्त	१०.६६	१०.६४	५.६८	३.६६
३	तांबे	२.६६	२.४१	०.०३३	०.०३२
४	मॅग्नेशियम	२७६४.८३	२१४२.४६	२६३.०७	२२०.६५
५	कॉल्शियम	१२७६.६७	८३३.२३	७८३.१४	७५३.६४
६	पोटॅशियम	१५८३.७५	१६६३.६१	१८००.००	१३१६.४४

संदर्भ :- भाभा ॲटोमिक रिसर्च सेंटर, मुंबई

गाईपासून मिळणा-या सेंद्रीय निविष्ठा

१. **शेण :-**

- शेणाचे पाणी पिकांना दिले तर पिके हिरवीगार होतात.
- असिंबियॉटीक नायट्रोजन फिक्सर्स, स्युडोमोनस फ्लुओरेसन्स, ॲक्टिनोमायसिटस, ईस्ट, मोल्ड, पीएसडी इत्यादी घटक असल्याने वाढवर्धक, कीडनाशक, रोगनाशक, व्हायरस विरोधक असून पिकांमध्ये प्रतिकार शक्ती निर्माण करण्याची क्षमता शेणात आहे.

२. **गोमूत्र** :- पीक लहान असतांना २-३ % गोमूत्र फवारणी व पीक फुलावर आल्यावर ५ ते १० % फवारणी केली तर पीक जोमाने वाढते व मिळणा-या मालाचे कीड रोगापासून संरक्षण मिळते व मालाची प्रतही सुधारते.

३. **शेण + गोमूत्र** :- हे दोन प्रमुख घटक वापरून बीजामृत, जीवामृत, गांडूळ खत, घनजीवामृत, पंचगव्य, बायोडायनामिक खत, अग्निहोत्र, सीपीपी, अमृतपाणी इत्यादी उपयुक्त सेंद्रीय निविष्ठा तयार करता येतात.

४. **दूध, ताक** :- फवारल्याने पिकांचे बुरशीजन्य रोगापासून संरक्षण मिळते.

ORGANIC MANURE

Jeevamrut – Cow Dung, Urine, Jaggery, Gram flour

JEEVAMRUT – FERMENTATION TANK

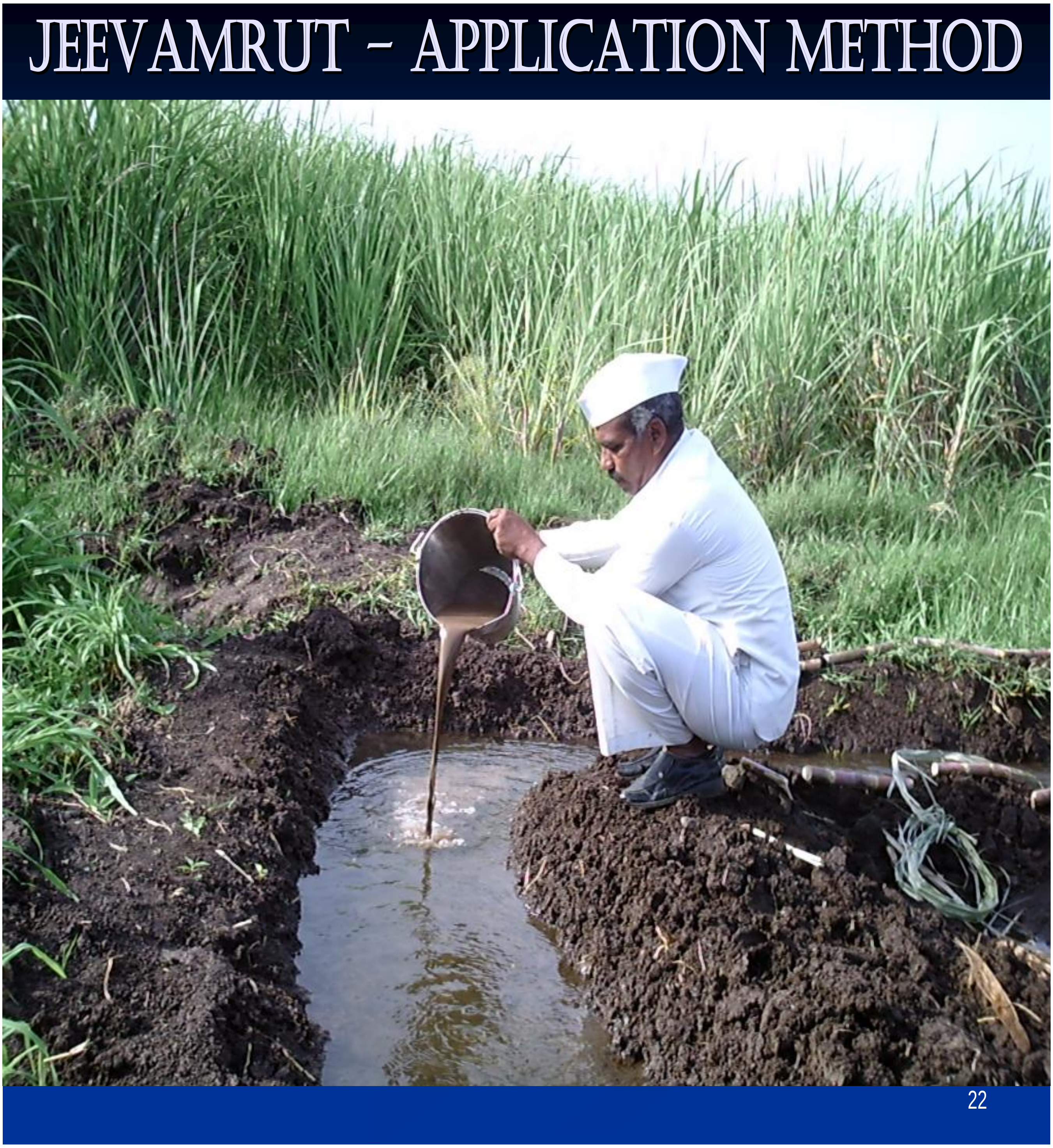
JEEVAMRUT – APPLICATION METHOD
22

पंचसुत्री –२

ॲरोग्रीनचा वापर

(Arogreen)

रासायनिक शेती करतांना जी.एम. / संकरीत बियाणे, रासायनिक खते, कीड व रोग नाशक औषधे, तणनाशके व इतर विषारी रसायनांचा सतत वापर झालेला असतो. त्यामुळे जमिनीतील मोठे व सूक्ष्म जिवाणू, मित्र बुरशी, गांडूळ व इतर जीव जंतूची संख्या जवळजवळ नष्ट झालेली असते.

सेंद्रीय शेती सुरु करण्यापूर्वी जमिनीतील उपयुक्त जीवजंतू, गांडूळे, सूक्ष्मजिवाणू व मित्र बुरशींची अल्पावधीत वाढ करुन जमीन जिवंत व कसदार बनविण्यासाठी ॲरोग्रीनचा वापर करणे गरजेचे आहे. ॲरोग्रीन बियाणे खालील प्रमाणात मिसळून ते शेतात वाफसा अवस्थेत पेरावे.

(श्री. विजय पाटील, बेंगलोर कृषि विद्यापीठात ॲरोग्रीनवर पी.एच.डी करीत आहे.)

ॲरोग्रीन बियाणे मिश्रणाचे घटक

१. बाजरी	–	५ किलो	९. धने	–	५00 ग्रॅम
२. हरभरा	–	५ किलो	१0. मेथी	–	१ किलो
३. उडीद	–	१ किलो	११. ताग किंवा धैंचा	–	१0 किला
४. मटकी	–	१ किलो	१२. राजगीरा	–	१00 ग्रॅम
५. मूग	–	१ किलो	१३. सूर्यफुल	–	५00 ग्रॅम
६. चवळी	–	0.५ किलो	१४. अंबाडी	–	२00 ग्रॅम
७. तीळ	–	२00 ग्रॅम	१५. कारळे	–	२00 ग्रॅम
८. मिरची	–	५00 ग्रॅम			

वरील मिश्रण अंदाजे २५ ते ३0 किलो प्रति 0.४0 हेक्टर एकर जमिनीत पेरावे. निरनिराळे वाण एकत्र करतांना ॲरोग्रीन बियाणे मिश्रणात किमान ६0 % व्दिदल, ३0 % एकदल व १0 % तागवर्गीय, औषधी, तेलवर्गीय पिकांचा समावेश होईल याची खात्री करावी. पेरणी केल्यानंतर ४५ ते ६0 दिवसांनी कोणतेही उत्पन्न न घेता संपूर्ण पिकांची जमिनीलगत कापणी करावी व तेथेच बायोमास ठेवून कालांतराने सुकू द्यावे. त्यामुळे जमिनीत विविध गटाचे सूक्ष्म जिवाणू वाढतात, नैसर्गिक गांडूळे वाढतात व जमीन सशक्त बनते. अशा जमिनीवर केळी, ऊस, हळदीसारखे पीक घेतले तरी कोणतेही रासायनिक खत न वापरता चांगले उत्पन्न मिळते.

ORGANIC SUGARCANE

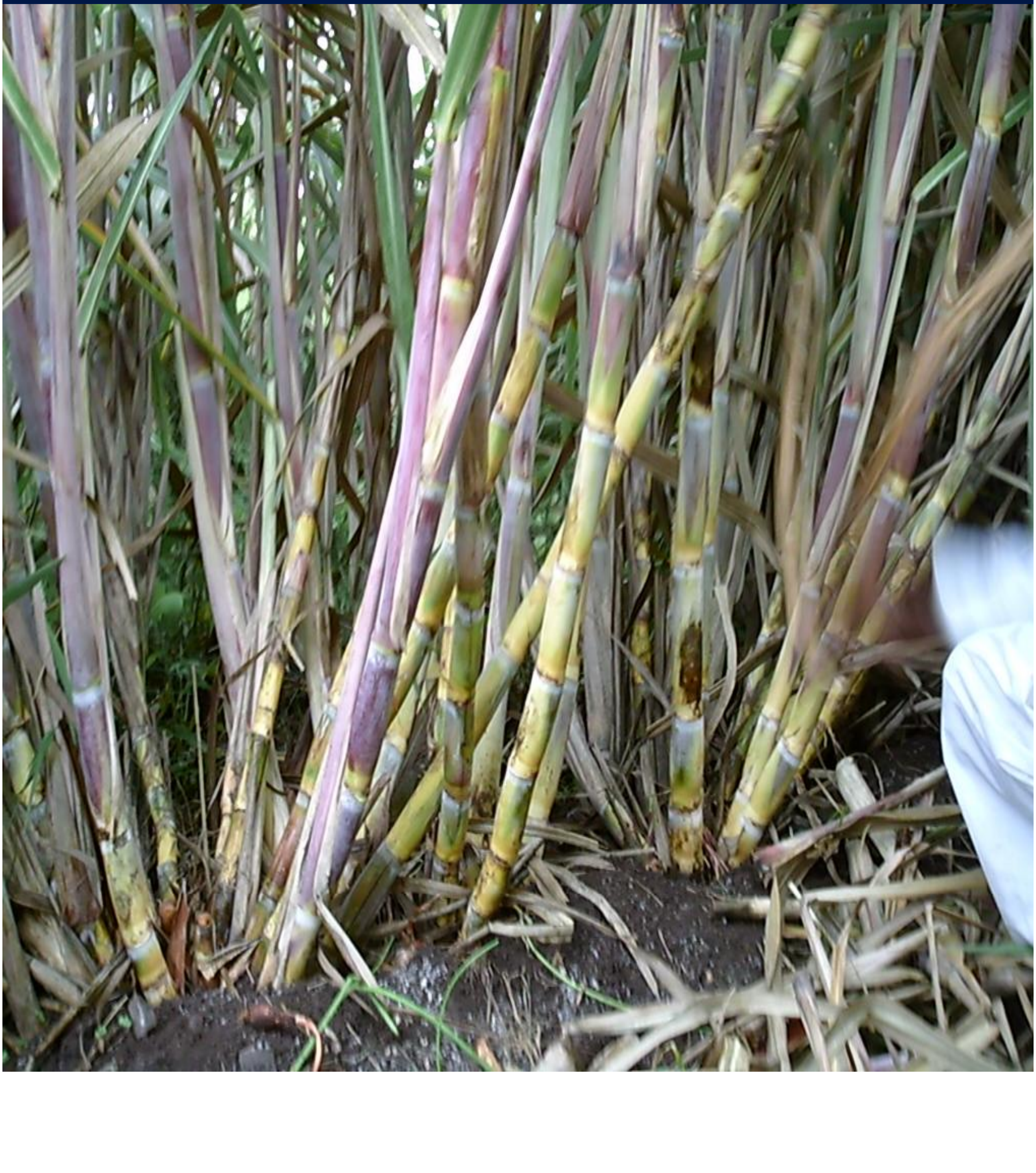

TRANSPORTATION TO ORGANIC PROCESSING UNIT

पंचसुत्री – ३

पिकाचे योग्य वाण व मिश्रपीक पेरणी

(Suitable Crop Variety & Multiple Cropping)

१. पिकांचे योग्य वाण –

- पिकांच्या सरळ, सुधारीत व संमिश्र वाणास प्रथम प्राधान्य
- संकरीत बियाण्यास दुय्यम प्राधान्य
- जी.एम. (B.T) बियाणे अजिबात नको

पिकांचे योग्य वाण :

अ.क्र.	पिकाचे नाव	योग्य वाण	
१	ज्वारी	हलक्या जमिनीसाठी – फुले अनुराधा, सिलेक्शन – ३ मध्यम जमिनीसाठी – फुले चित्रा, फुले माऊली भारी जमिनीसाठी – फुले वसुधा, फुले यशोदा, सी.एस.व्ही –२२,SPV – 462, CSV-13,15,17 , PKV – 801, CSV-20-23 बागायती जमिनीसाठी – फुले रेवती, सी.एस.व्ही. १८१८ , पी के व्ही ८०१, पी. के.व्ही ८०९, एस.पी.व्ही १६१६	रबी ज्वारी – मालदांडी ३५–१, फुले अनुराधा, फुले वसुधा, फुले रेवती, फुले यशोदा, फुले माऊली, फुले. चित्रा, परभणी मोती लाहयासाठी ज्वारी – फुले पंचमी हरड्यासाठी – फुले उत्तरा –१०१ गोड ज्वारी – SSV 84, CSV 24,55, CSV – 1955, CSS-2255, AKSSV-22
२	बाजरी	पी सी – सबुरी (परभणी संपदा), बाजरी २२४० (गोसावी प्रतिबंधक) शांती RHRBH 9808 , संकरीत श्रध्दा -RHRBH – 8609, ABPC- 4-3 (MAU)	
३	नागली	हळवी – दापोली नं १, निमगरवी – शारदा,ई .३१ गरवी –हंसा, आ युटी –२, कोंकण सफेद	
४	भात	सुगंधा, अविष्कार, पराग, फुले समृध्दी , आंबेमोहर, इंद्रायणी, कोळंब, कृष्णा, वैभव,	

		नारा, नीला, सुरक्षा – PKV- खमंग, भोगावती
५	मका	प्रभात, शक्ती, मांजरी, किरण, पंचगंगा, नवज्योत, आफ्रिकन टॉल, राजर्षी - PKVM - शतक– ह्यूनीस , अरूण , MPQ - 13
६	कापूस	एन एच ६१५, एन.एच. ६३०, पी.एच ३४८, फुले जे. एल.ए. ७९४, फुले ६८८, फुले धन्वंतरी, फुले अनमोल (देशी २०११)
७	गहू	जिराईत पेरणीसाठी : पंचवटी (NIDW - 15),शरद (AKDW-2197-16) जिराईत व मर्यादीत सिंचन : नेत्रावती (NIAW-1415) १०८ दिवस. बागायत वेळेवर पेरणीसाठी : तपोवन (NIAW-917) गोदावरी (NIAW-295), त्र्यंबक (NIAW-301) बागायत उशिरा पेरणीसाठी – NIAW-34 MACS – 6222 NIAW – 917 MACS - 3125 AKAW – 4627 राज – ३७६५ (PKV) WSM – 1472 (कोरडवाहू) कुदरत – ९, कुदरत – १७ MACS – 1967
८	मूग	बी पी एम आर–१४५, वैभव, बी–४, टी–४४, जनकल्याणी (रघुवंशी)
९	उडीद	बी डी यू – १, टी ए यू – १ , PKV - 15
१०	नाचणी	फुले नाचणी
११	करडई	एस.एस.एफ – ६५८, जे.एस.आत. – ७, ७३, जे.एस.एफ. १७, पी.बी.एन.एस. – ४०, को. – १ (बिनकाटेरी), , PBNS-12, AKS – 217, AKS-31, JLSF-414, SSF-658 संकरीत – डी.सी.एच १२९, एम.के.एच. – ११, एन.आर.एस. ए. ५२१, पी.एच. – ६

		AKS – 311 (PKV- Pink), SSF- 708 (MPKV), PKV हरिता (AKS 9302-12)	
१२	हरभरा	पी के व्ही –२, विजय , विशाल , बी डी एन ७९७, जे.एल –११, सुशिल लक्ष्मी , PKV , – तारा , विराट, विहार, श्वेता - ICCV-2 , कृपा, काक –२ (ICCU-10)	
१३	तूर	बी एस एम आर – ७३६ (लाल), बी एस एम आर ८५३ (पांढरी), विपुला, आय सी पी एल – ८७ , कुदरत –३ , बी डी एन – ७११, (नवीन – १५० दिवसांची)	
१४	भुईमूग	टी ए जी २४, टी जी २६, टी जी ५२६, टी एल जी ४५, टी पी जी – ४१,फुले उनप जे एल ५०१, स्पॅनीश (BARC), फुले न्यास, टीजी –१९ , कराड, फुले आर.एच.आर.जी – ६०२१ (उन्हाळी) धीरज –१०१ , AK 303	
१५	सूर्यफूल	एस एल –११, एस एस ५६, पी के व्ही एस एफ– १, फुले रविराज , भानू	
१६	सोयाबीन	जे एस – ३३५, एम ए यु एस – ७१, एम ए यु एस – ८१ , एम ए सी एस ४५०, एम ए सी एस १२४, पी के १०२९,एम.ए.सी.एस – ११८८ (१०० दिवस – २४ क्विं / हे) जे.एस ह्र ९७५२, जे.एस ९३०५ , MAUS 158	
१७	एरंडी	गिरीजा , डी सी एस – १	
१८	मोहरी	पुसा बोल्ड, ए सी एस – १, वरूण , सौरभ	
१९	वाटाणा	बोनोव्हिला , सिलेक्शन–९३, रचना, आर्केल , फुले प्रिया (२०१०)	
२०	कांदा	पी के व्ही सिलेक्शन , फुले समर्थ, पूना फुरसुंगी, ॲग्रो फाऊंड लाईट रेड, एन –२–४–१, भीमा सुपर, भीमा राज, भीमा रेड (राजगुरूनगर) बसवंत (लाल)	रब्बी हंगाम–भीमा किरण, भीमा शक्ती, भीमा श्वेता, पंजाब सिलेक्शन, पुसा रतनार, पुसा माधवी, पुसा रेड, अर्क निकेतन
२१	लसूण	जी–४१, सिलेक्शन–१, जी–५०,जी–२२३,जी–३१३, फुले बसवंत , श्वेता, गोदावरी, यमुना, सफेद, ॲग्रीफाऊंड व्हाईट	

२२	मिरची	लाल मिरची – सी.ए. ९६०, पंत सी – १, जी – ३, एक्स २३५, जयंती, अग्निरेखा, फुल सूर्यमुखी, फु. ज्योती , अर्का लोहीत , कोकण कीर्ती	
२३	भेंडी	फुले उत्कर्षा, फुले किर्ती, ए के ओ व्ही –९७–१६, पी.बी. एन. ओके – १ (परभणी)	हिरवी मिरची – ज्वाला एन.पी. ४६–ए, उन्हाळी – ज्वाला, एन.पी. ४६–ए
२४	वांगे	पुसा हरीता, कृष्णा, परभणी, यशश्री, अरूणा, पुसा क्रांती, मांजरी गोटा, रूचिरा , पुसा पर्पल रावूंड, पु.प. लाँग, पु.प. क्लस्टर , फुले अर्जुना (आर.बी.एस – ९) – संकरीत, वैशाली, प्रगती	
२५	चवळी	फुले पंढरी, फुले दोफसली, कोकण सदाबहार, अजित –२२, जे सी –३, व्ही एस एम –८	
२६	राजमा	सुयश, वरूण	
२७	दुधी भोपळा	सम्राट	
२८	मधुमक्का	माधुरी , प्रिया	
२९	वांगे	ऋतुराज (३ हंगाम) फुले पांढरी , फुले दोफसली, कोकण सदाबहार, अजित –२२ , पुसा फाल्गुनी, पुसा बारसमती , पुसा कोमल , अर्का गरीमा , कोकण वाल	
३०	चवळी	ऋतुराज (३ हंगाम) फुले पांढरी , फुले दोफसली, कोकण सदाबहार, अजित –२२ , A JC- 3 , VSM – 8 पुसा फाल्गुनी, पुसा बासमती , S- 288, पुसा कोमल , अर्का गरीमा , कोकण वाल	
३१	राजमा	सुयश , वरूण	
३२	काकडी	हिमांगी, फुले शुभांगी, फुले प्राची, पूना खिरा, शीतल, पुसा संयोग	
३३	घेवडा	फुले सुयश, वरूण, एच पी आर – ३५	
३४	मुळा	पुसा केतकी, पु.देशी, पु.रेशमी, पु. हिमानी, जपानीज व्हाईट, पंजाब सफेद, कल्याणपूर नं. १, जोनपुरी, अर्का निशांत, चायनीज रोग, आय.एच.आर.आय – १,	

		रॅपीड (लाल), इ.
३५	फुल कोबी	लवकर येणा–या – पुसा कातकी, पु. दिपाली, अर्ली कुंवारी, अर्ली पाटना मध्यम मुदतीच्या – सुधारीत जपानी, आघानी, पुसा सिंथटेक, पुसा गुभ्रा उशीरा येणा–या, स्नो बॉल – १६, स्नो बॉल – १, इसी १२०१३
३६	टमाटे	पुसा रुबी, रोमा, पंजाब, छुआरा, पुसा गौरव, अरका सौरभ, वसुंधरा, राजश्री, फुले राजा (संकरीत)
३७	पानकोबी	गोल गड्डे – गोल्डन एकर, प्राईड ऑफ इंडिया सपाटे गड्डे - पुसा ड्रमेहड, अर्ली ड्रम हेड
३८	तीळ	खरीप– ए के टी– ६४, अर्धरब्बी– एन –८ , उन्हाळी –एके टी १०१ , पी के व्ही एन टी –११–९१ , JLT 408 (MPKV- 2010)
३९	कारळ	फुले कराळा, आय जी पी एन, सह्याद्री
४०	कोथींबीर	सी एस –२,४,६, व्ही–१, व्ही–२, युडी–४१, सी ओ –१,२, जळगाव धने, वाई धने
४१	बटाटे	कुफरी चंद्रमुखी, कु. ज्योती, कु. जवाहर, कु. लवकर, कु. चिपसोना–१,२ कुफरी पुखराज कु. अलंकार , कु. मुथू , कु. खासीगारोग , कु. बादशाह , दार्जिलींग रेड, रावूंड (DRR) कु. चमत्कार , इ.
४२	वाल	कोकण भूषण, जी के –१,३ (फुले सुरुची)
४३	आले (आद्रक)	महिमा, रिओडीजानीरीओ, कालिकत, स्थानिक
४४	हळद	सेलम, टेकुरपेटा, कृष्णा, फुले स्वरूप NAU -1 (गुजरात)
४५	कुळीथ	सीना, माण
४६	मटकी	एम बी एस – २७
४७	दुधी भोपळा	ऋम्राट, लाल भोपळा , CO-1 , CO-2 अर्का चंदन , अर्का सूर्यमुखी , पुसा विश्वास, CM – 4, पुसा विकास
४८	राजगिरा	फुले कार्तिकी

४९	गाजर	नॉन्टेन्स, चंन्दनी , पुसाकेअर , देशी ऑरेंज, पी – २९
५०	पालक	ऑलग्रीन, पुसा ज्योती , पुसाहरीत
५१	शेवगा	कोईमतूर – १,२, पी के एम १,२, कोकण रूचिरा, ओडीसी (फुल, फळ, शेंगा एकाचवेळी) धनराज , रोहीत –१
५२	रताळी	कोकण अश्विनी, वर्षा, श्रीवर्धिनी
५३	साबुकंद (Tapioca)	एच–२२, एच १६५, श्रीप्रकाश, एस १३१०, पेट्टी पुरम, श्री विजय, टी.सी – ५, सी. आय ६४९
५४	जवस	एन.एल.११७,९७,१४२,१६५,२६० पी के एन एल –२६०
५५	उस	फुले २६५, सी ओ ९४०१२, सी ओ ८६०३२, सी ओ ८०९४, सी ओ एम ८८१२१, सी ओ सी ६७१, सी ओ ७५२७ , co – 92005, COVSI – 9805 , VSI 434 (यशवंत) मराठवाडा – सी ओ ८६०३२, सी ओ ९४०१२, सी ओ सी ६७१, सी ओ व्ही एस आय ९८०५, सी ओ एम २६५ – तांबेरा भागात सी ओ ६७१, ७५२७ लावू नयेत – पाणी कमी असेल तर फुले २६५ किंवा सी ओ ८६०३२ लावावे. – उसाच्या रस धंद्यासाठी देशी वाण वाळा व जवारी (६ गुंठ्यात ६ टन) बेणे संपर्क – जगन्नाथ रावळ रा. बुगरे आलूर ता. चिक्कोडी, जि. बेळगाव (कर्नाटक)
५६	चारा पिके	लुसर्न – आर.एल. ८८, सिरसा – ९, आनंद – २ आणि ३ ज्वारी – रुचिरा, फुले अमृता, मालदांडी ३५–१, एसएसजी ५९–३, पुसाचारी, एम.पी.चारी, निळवा बाजरी – जायंट बाजरा, राजको बाजरा मका – आफ्रिकन टॉल, मांजरी कंपोझिट, विजय, गंगा सफेद – २ ओट – फुले हरिता, केंट, जे.एच.ओ – ८२२

		बरसीम – वरदान, मेस्कावी, जेबी – १, जे एच.बी – १४६ चवळी – श्वेता, ई.सी ४२१६, बुंदेल लोबीया, यु.पी.सी ५२८६ संकरीत नेपियर गवत, यशवंत, फुले जयवंत स्टायलो ,फुले क्रांती मारवेल, गजराज, दशरथ, कोकण– हापूस, रत्ना , केशर विदर्भ – नागीन , केशर, पायरी, नीलम, तोतापुरी, दशेरी, बेनिशान
५७	पपई	कुर्ग हनीड्यू, सोलो , co-1,2,5,6 तैवान ९८६ , पुसा डेली सिअर
५८	आंबा	सुवर्णा (संकरीत –३११) हापूस × नीलम (कोकण विद्यापीठ) मराठवाडा ह्र केशर, निरंजन, लंगडा, पायरी, नीलम
५९	चिक्कू	काली पत्ती, क्रिकेट बॉल , क्रो–१ , छत्री
६०	अंजीर	पूना अंजीर, दिनकर , कॅप्री अंजीर, सॅनपॅरो, स्मिरना अंजीर, पूना फीग
६१	द्राक्ष	माणिक चमन,थॉमसन सीडलेस, बेंगलोर पर्पल, शरद, सोनाका, नान गणेश
६२	मोसंबी	फुले मोसंबी (सिलेक्शन–४), नगर, न्युसेलर, काटोल गोल्ड
६३	लिंबू	फुले सरबती, कागदी लिंबू, विक्रम, प्रमालीनी , चक्रधर, नेनाली, PKM – 1 साईशरबती, जयदेवी, PDKV - लाईम
६४	काजू	वेंगुर्ला–१, वेंगुर्ला –४,५,६,७,८
६५	नारळ	बाणावली , टी × डी , डी×टी, लक्षद्वीप, प्रताप , वेस्ट कोस्ट टॉल
६६	पेरू	लखनौ –४९ (सरदार), अलाहाबाद सफेद, अर्का मृदुला , ललीत , सिलेक्शन – २ , संकरीत –१
६७	आवळा	कृष्णा, कांचन, चकय्या, नीलम , NA- 16, NA – 7 आनंद –१,२
६८	करवंद	कोकण बोल्ड
६९	केळी	श्रीमती ग्रॅड नैन (टिश्यू), अर्धापूरी, हरसाल, सफेद वेलची, महालक्ष्मी
७०	अननस	क्यू, क्वीन, मॉरिशियस जॉईट क्यू
७१	डाळींब	आरक्ता, मृदुला, गणेश, भगवा , आळंदी, काबूल, कंधारी, मस्कत रोड, ढोलका, पेपरशेळ

७२	सिताफळ	बालानगर , एन एम के – १ (श्री. कसपटे – मो. ९८२२६६९७२७)अर्का सहन , ॲनोना हायब्रीड –२, सिताफळ ×लक्ष्मणफळ cross) NKM-1
७३	चिंच	प्रतिष्ठान
७४	जांभूळ	धारूर, बहारडोली

संपर्क :-

- मराठवाडा कृषि विद्यापीठ , परभणी फोन नं. ०२४५२/२२३८०१,०२,०३
- डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला फो नं. ०७२४/२५८२०० ते ०७
- महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी जि. अहमदनगर

  फोन नं. ०२४२६/२४३२२७,२४३३५५,२४३८६१,२४३१०६,२४३२२६

  (चारा पिके संशोधन केंद्र – ०२४२६ / २४३२५६)
- डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली जि. रत्नागिरी –४१५ ७१२

  फोन नं. ०२३५८/२८२४१७,२८०२३८,२८०२३३
- श्री. प्रकाशसिंग रघुवंशी – रघुवंशी शोध समिती ग्राम – टडिया, पोस्ट जक्खीनी, जि. वाराणशी –२२१३०५ (उत्तरप्रदेश) मो. ०९९५६९४१९९३, ०९४१५६४३८३८

  Email :- kudarat_raghuvanshi@hotgmail.com
- “ लोकायत” संगमनेर,ता. श्रीरामपूर, जि. अहमदनगर, श्री. पांडे सारंग
- श्री. सुधाकर साबळे मु.पो. वडूथ ता.जि. सातारा मो. ९३७१३१२८९९, ०२१६२ – २६४३०२ (आवळा, शेवगा व आयुर्वेदीक वनस्पती उत्पादने)
- कांदा व लसूण संशोधन संचालनालय, राजगुरुनगर, जि. पुणे, फोन नं. ०२१३५ – २२२०२६, २२२०६०

२. मिश्र पीक पेरणी (Multiple Cropping) :

प्रमुख पिकांत योग्य आंतरपिकांची लागवड करणे अत्यंत आवश्यक आहे :

पिकाची पेरणी करतांना मुख्य पिकांसोबत ४ ते ८ योग्य सहयोगी पिकांची लागवड केल्यामुळे खालील फायदे होतात.

१. मुख्य पिकाच्या वाढीसाठी आवश्यक असणारी मुलद्रव्ये मिळतात (Nutrient Management)

२. पिकाला कीड व रोगापासून संरक्षण मिळते. (Insect & Disease Management)

३. पिकामध्ये तणांचा प्रादुर्भाव कमी होवून मजुरी खर्च वाचतो (Weed Management)

४. मूलस्थानी मृद व जलसंवर्धन होण्यास मदत होते. (In-situ Soil & Moisture Conservation)

५. जमिनीचा पोत सुधारतो व भौतीक, रासायनिक व जैविक गुणधर्म सुधारल्यामुळे उत्पादकता वाढते. (Soil Productivity)

६. प्रतिकूल नैसर्गिक परिस्थितीमुळे (पाऊस, धुके, थंडी, गारपीट, बाजारभाव इ) एखादे पीक गेले तरी त्याची भरपाई दुस-या पिकांमधून होते (Income Risk Management)

७. शेतक-याच्या गृहिणीला एकाच वेळी दाल, रोटी, भाजी इ. मिळून घरखर्च वाचतो. (Kitchen Food Requirement)

८. स्वत:चा व देशाचा अन्न सुरक्षेचा प्रश्न सुटण्यास मदत होते. (Food Security)

मुख्य पीक व त्यातील योग्य सहयोगी मिश्र पिके

१. भात –ग्लिरिसिडीया, मका, चवळी

२. सोयाबीन – मका, तीळ, धने, मेथी,तुर – भोवताली एरंडी, सूर्यफूल (सापळा पिके)

३. कापूस – मका, तूर, मूग, चवळी , लाल अंबाडी, रानवांगी, उडीद, झेंडू, हरभरा, भूईमूग

४. ऊस –धने , कांदे, मेथी, मिरची, मका, हरभरा,भुईमूग,चवळी (हंगामनिहाय मिश्रपिके)

५. गहू – मोहरी, झेंडू, मका, कोथींबीर

६. भूईमूग – मका, तूर, मिरची, धने, हरभरे, चवळी, बीन्स (वाल), सूर्यफूल

७. हळद – मका, धने , एरंडी, सोयाबीन, मधुमका, मिरची, मूग, घेवडा, पालेभाज्या, मेथी

८. आले (आद्रक)– मधुमका, मिरची, धने, झेंडू, चवळी,कांदा

९. सूर्यफूल – मका, तीळ, मूग, चवळी, कांदा, भूईमूग

१०. जवस + हरभरा (४:२), भोवताली मका

११. जवस + करडई (४:२)

१२. भाजीपाला – मका, चवळी, झेंडू, मोहरी, धने

१३. कोबी– मका, चवळी, मोहरी,मिरची

१४. तूर – मूग, सोयाबीन, उडीद, मका, झेंडू

१५. हरभरा– मेथी, धने , मका, तीळ

१६. मिरची –एरंडी, मका, तीळ, चवळी, झेंडू, बडीशेप, झेंडू

१७. टोमॅटो – मका, चवळी, झेंडू, धने, कांदा

१८. मका – गाजर, करडई, कोथींबीर, मेथी, पालक

१९. करडई – जवस, हरभरा, कांदा

२०. फळझाडे –१. सिताफळ – चिंच, बोर, आंबा, जांभूळ/कवठ +(आंतरपिके– हंगामी २ वर्षे)

२. डाळींब – शेवगा,ग्लिरिसिडीया, सिताफळ, हादगा +

(आंतरपिके – हंगामी २ वर्षे)

३. आवळा – सिताफळ, हादगा + (आंतरपिके – हंगामी २ वर्षे)

४. पपई – आंबा, चिकू, सिताफळ + (आंतरपिके– हंगामी २ वर्षे)

५. आंबा – चिंच, चारोळी, शेवगा, लिंबू,फणस, जांभूळ, सिताफळ,

रामफळ +(आंतरपिके – हंगामी २ वर्षे)

६. चिकू – चिंच, लिंबू, आंबा + (आंतरपिके हंगामी –२ वर्षे)

आंतरपिकांचे शास्त्रीय महत्व

१. ज्वारी, मका –परोपजिवी मित्र कीड ट्रायकोग्रामा वाहक, पक्षी थांबा, चारा

२. चवळी –रस शोषणाऱ्या किडीसाठी सांपळा पीक, द्विदल नत्र पुरवठा, तणविरोधक, बायोमास

३. सूर्यफूल – मधमाशा (परागिकरण), पक्षीथांबा

४. धने –औषधी गुणधर्म, रोग रोधक, परोपजिवी बुरशी ट्रायकोडर्मा वाहक

५. मोहरी –आयसोथायोसायनेट द्रव्यामुळे तणांचे बी मरते, झिंक पुरवठा, कोबीसाठी घाण्या रोग रोधक

६. झेंडू – अल्फा टर्थीनाईल द्रव्य निमॅटोड (सूत्रकृमी) रोधक

७. हरभरे –ॲमिनो ॲसीड, कीड रोधक, नत्र पुरवठा (द्विदल)

८. तीळ –औषधी गुणधर्म , मधमाशा आकर्षण, परागिकरण मदत

९. तुळस –अल्कलॉईडस –२७ प्रकारचे, पीक वाढक, कीड व मूळकुजव्या रोधक

१०.बडीशेप – मधमाशी आकर्षक, परागिकरण मदत

११.रानवांगे –पांढरी माशी नियंत्रक

१२.कांदा –सल्फर पुरवठा,जमिनीत हवा खेळते. औषधी गुणधर्म

१३.मेथी –नत्र पुरवठा, तणविरोधक, सापळा पिक, उत्तम बायोमास (गांडूळ वृध्दी)

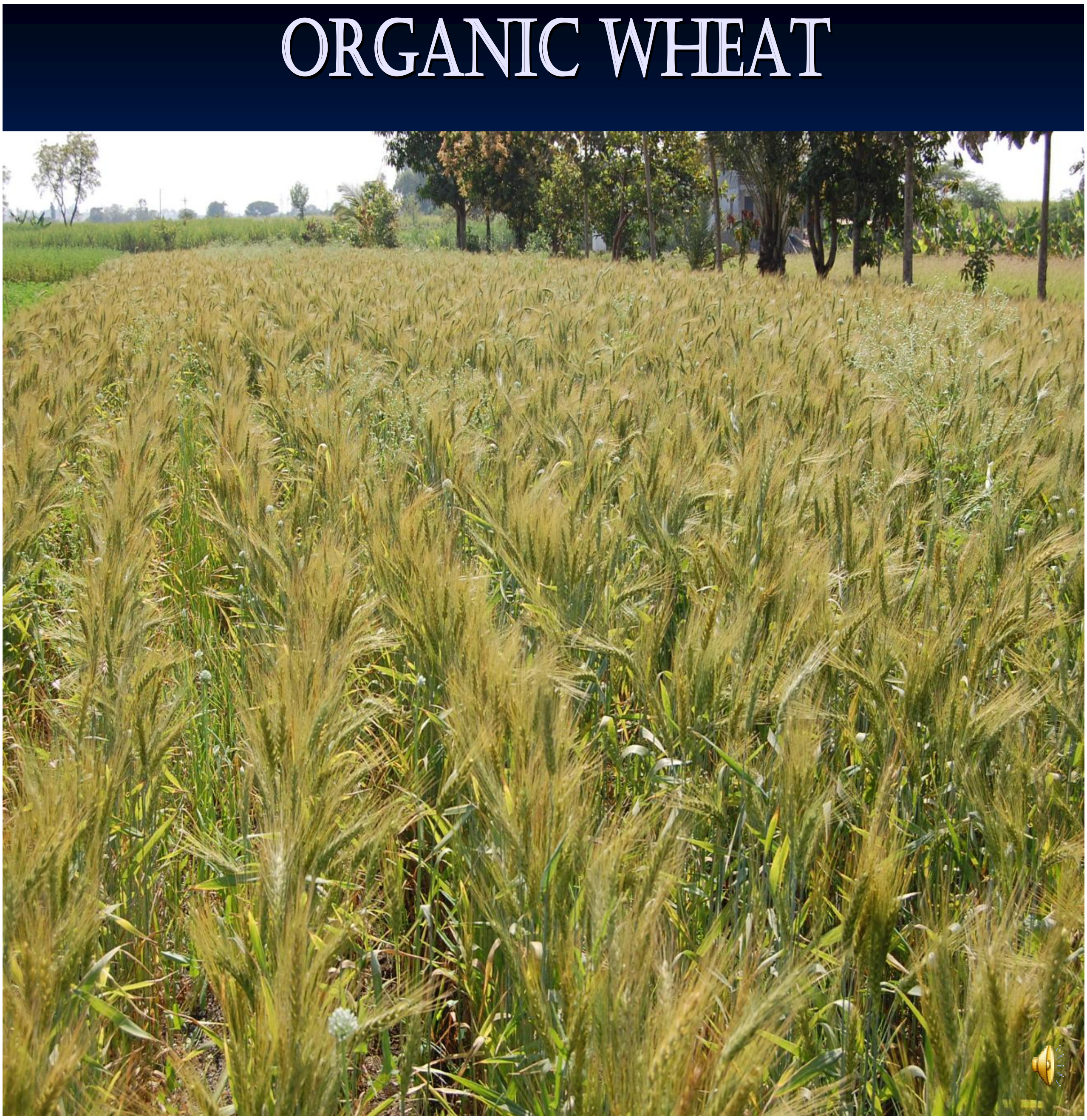
ORGANIC WHEAT

ORGANIC BANANA WITH MIX CROP

ORGANIC TURMERIC WITH MIXED CROPS

ORGANIC TURMERIC WITH MIXED CROPS

ORGANIC TURMERIC WITH MIXED CROPS

ORGANIC SUGARCANE WITH MIXED CROP OF TURMERIC

पंचसुत्री – ४

पंचगव्याचा वापर

(Panchagavya)

पंचगव्याचे महत्व

पेरलेल्या पिकांकडे कीड रोग आकर्षित होवू नये व झाडांत नैसर्गिक प्रतिकाशक्ती निर्माण करण्यासाठी पंचगव्याचा वापर करणे आवश्यक आहे. पीकवर्धक, कीडरोगनाशक, व्हायरस विरोधक, पीक संरक्षक, प्रत सुधारक असे बहगुणी क्षमता असणारे पंचगव्य घरीच तयार करुन वापरता येते.

पंचगव्य कसे तयार करावे

घटक : –

१. बायोगॅस स्लरी	–	४ कि.
२. ताजे शेण	–	१ कि.
३. गोमूत्र	–	३ लि.
४. गाईचे दूध	–	२ कि.
५. गाईचे दही	–	२ कि.
६. गाईचे तूप	–	१ कि
७. ऊस रस	–	३ लि.
८. काळी पक्ष केळी	–	१२ नग
९. ताडी	–	२ लि.

वरील घटकांपैकी :-

१. बायोगॅस स्लरी नसेल तर ७ कि. शेण + ५ लि. गोमूत्र + ५ लिटर पाणी सावलीत ठेवा. रोज दोनदा ढवळा,मिथेन गॅस निघून जातो. १५ दिवसांनी त्यात दुसरे घटक मिसळा.

२. उसाचा रस नसेल तर ५00 ग्रॅम गूळ + ३ लि. पाणी द्रावण वापरा

३. ताडी नसेल तर १00 ग्रॅम यीस्ट पावडर + १0 ग्रॅम गूळ + १0 लि. कोमट पाणी द्रावण करा ताडीसारखे द्रावण १/२ तासात तयार होते/ किंवा २ लिटर शहाळे पाणी ७ दिवस हवाबंद ठेवा / किंवा शहाळे नसतील तर काळी द्राक्षे २ लिटर रस ७ दिवस हवाबंद ठेवून वापरा. सर्व घटक क्रमाने मोठया तोंडाच्या माठात किंवा सिमेंट / प्लॅस्टीक टाकीत मिसळा तोंड उघडे ठेवून सावलीत ठेवा, रोज २ वेळा हलवा, २२ व्या दिवशी पंचगव्य तयार होते. ६ महिन्यापर्यंत पंचगव्य वापरता येते. घट्ट झाल्यास त्यात पाणी मिसळावे.

पंचगव्य वापरण्याची पध्दत

१. पिकांसाठी :

- बीज संस्कार – बियाणे पेरणी आधी २० मिनीटे ३ % द्रावणात बुडवा (३ लि. पंचगव्य १०० लि. पाणी)
- फवारणी – (सर्व पिकांसाठी),

  पेरणीनंतर – २० दिवसांनी ३ % द्रावणाच्या, २ फवारण्या १५ दिवस अंतराने.

  पीक फुलावर आल्यावर, फळधारणेवेळी – ३ % द्रावणाच्या, २ फवारण्या १५ दिवस अंतराने
- पाण्यासोबत – पाटाच्या पाण्यासोबत हेक्टरी ५० लिटर (आंबा मोहर गळत नाही, मिरची फूलगळ होत नाही, लिंबाला नियमीत फुलोरा येतो).
- बियाणे साठवणुकीसाठी – ३ % पंचगव्याच्या द्रावणात बियाणे १५ मिनिटे बुडवून नंतर सावलीत वाळवून साठवावे व पुढील पेरणीसाठी वापरावे. बियाण्याला कीड लागत नाही व उगवणशक्ती चांगली राहते.
- गांडूळ बेडवर –३ % द्रावण फवारावे त्यामुळे गांडूळांची संख्या वाढते.
- पशुखाद्यामध्ये – पशुखाद्य (Concentrate) किंवा पेंडी सोबत पंचगव्य मिसळून खावू घातल्यास गाय म्हशीचे दूध वाढते.
- केळीचे कमळ तोडल्यावर पंचगव्य ३ % द्रावणात घड बुडवला तर केळीचा आकार व चकाकी वाढते.

२. पशुंसाठी :

- पंचगव्य हे सूक्ष्म जिवाणू, किटाणू, बुरशी याचे अमृत आहे. कारण यात प्रथिने, कर्बोदके, मेद, ॲमिनो आम्ले, जिवनसत्वे, एन्झाइम्स (पाचके), ज्ञात अज्ञात वाढवर्धके, सूक्ष्म पोषणद्रव्ये , सूक्ष्म मुलद्रव्ये, प्रतिकारशक्ती उत्तेजके आहेत.
- जनावरांनी किंवा माणसांनी हे प्राशन केले तर पंचगव्यातील सूक्ष्म जिवाणूंमुळे शरिरातील प्रतिकारशक्ती पोटात घेतलेल्या जिवाणूविरूध्द जागृत होवून उठते व लसीसारखे (Vaccine) काम करते.
- कुत्री, डुकरे, कोंबड्या, शेळ्या, मेंढ्या, गाई वर यशस्वी प्रयोग झालेत. पंचगव्याचे कोणतेही दुष्परिणाम नाही.

  उदा. कुत्री –(आजारी) –२०० मिली रोज –१० दिवस –जखम , पोट दुखणे, केस येणे (गळत गेलेले)साठी उपयुक्त,

  शेळी मेंढी – ५० –१०० मिली – वजन वाढते,

  गाई – पाण्यात व खाद्यात मिसळून दिल्याने रोज १०० मिली दूध वाढते, आजारी पडत नाहीत.
- आरोग्य चांगले राहते. दुधातील fat वाढते , लवकर गाभण राहते, ताप, लाळया खुरकत इ. रोग होत नाहीत. कातडी चमकदार, कांती आरोग्य संपन्न होते.
- भाताच्या काडावर (वैरणीवर) युरिया ऐवजी पंचगव्य शिंपडावे.
- कोंबड्या ब्रॉयलर –५ मिली / कोंबडी , पाणी / खाद्यात रोज मिसळून द्यावे
- मासे –फिशपॉंडमध्ये वापरता येते.

३. मानवी आरोग्यासाठी :

- कातडीवरील –पांढरे चट्टे, सोरायसीस –२१ दिवसात फरक जाणवला.
- एड्स रोगावर प्रयोग केले, अंथरूणावर खिळलेल्या पेशंटला रोज २०० मिली पंचगव्य १५ दिवस दिल्यावर भूक व पचनक्रिया सुधारली, वजन ३ कि.ग्रॅम वाढले, चालता येवू लागले. (तामिळनाडू प्रयोग)
- पंचगव्याला उग्र वास असल्यामुळे पेशंट घेत नाहीत, त्यासाठी १० मिली पंचगव्यात २०० मिली शहाळ्याचे पाणी मिसळावे + ५ मिली ताजा लिंबाचा रस + १० मिली मध मिसळून रोज सकाळी अनशापोटी घ्यावे.त्यानंतर ३ तासांनी जेवावे.
- मज्जासंस्था बिघाड, पार्कीन्सन रोगाने हात थरथरत होता –त्यावर पंचगव्याने सुधारणा दिसली. (तामिळनाडू प्रयोग)
- मधुमेह –अनशापोटी १० मिली गाळलेले पंचगव्य घ्यावे.
- क्षयरोग –१ आठवड्यानंतर ताप बंद झाला , २ आठवड्यानंतर खोकला बंद झाला –वजन वाढले.
- संधिवात –२ महिन्यात परिणाम दिसतो (सर्व तामिळनाडू प्रयोगाचे निष्कर्ष)

विशेष माहिती :– मधुमेहावर – प्रभावी आयुर्वेदिक औषध

मेजशृंगी (कावळी)	आवळा	जांभूळ बी
गुळवेल	बेलाची पाने	हिरडा

समप्रमाणात वरील घटक मिसळावेत व रोज सकाळ संध्याकाळ २ चमचे पावडर घेतले तर मधुमेहामुळे होणाऱ्या तक्रारी कमी होतात. उदा. दृष्टी मंद होणे, मूत्रविसर्जनात अडथळे, हृदयाच्या ज्ञानतंतूचा क्षोभ इ.

पंचसुत्री – ५

सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण (पी.जी.एस.)

व शेतक–यांची उत्पादक कंपनी

(Participatory Gurantee System &

Farmers' Producer Company**)**

अ. सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण :

- उत्पादीत सेंद्रीय शेतीमाल कुठल्याही बाजारपेठेत विकण्यासाठी “सेंद्रीय पुरावा” म्हणून प्रमाणिकरण आवश्यक आहे.
- भारतात व भारताबाहेरील देशातील ग्राहक ‘ प्रमाणित’ मालालाच पसंती देतो.
- शेतातील प्रत्येक मालाला स्वतंत्र प्रमाणपत्र दिले जात नसून शेतक–यांचे शेत प्रमाणित केले जाते.
- सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरणाच्या २ प्रमुख पध्दती :
    १. ॲग्रीकल्चरल प्रोसेस्ड फूड प्रोडक्टस् डेव्हलपमेंट ॲथॉरिटी (APEDA), नवी दिल्ली, मान्यता प्राप्त – २० संस्था
    २. ऑरग़ॅनिक फार्मिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया (ओफाय), गोवा मान्यता प्राप्त पी.जी.एस. – १० स्वयंसेवी संस्था
- शेतक–यांना दोन्ही पर्याय निवडीसाठी उपलब्ध
- दोन्ही प्रणाली एकमेकांची स्पर्धक नसून पूरक आहेत (Complimentary)

प्रमाणिकरणाच्या दोन पध्दती

पध्दत :– १. अपेडा, नवी दिल्ली मान्यताप्राप्त प्रमाणिकरण पध्दती

- ॲग्रीकल्चरल प्रोसेसड् फूड प्रोडक्टस एक्सपोर्ट डेव्हेलपमेंट ॲथॉरिटी, नवी दिल्ली (अपेडा) ने २० संस्थांना सेंद्रीय प्रमाणिकरणाचे अधिकार दिले आहेत.
- ति–हाईत संस्थेला शेती प्रमाणिकरण करण्याचे अधिकार – Third Party Certfication.
- IFOAM, EC - NO. 2092 / 91, ISO - 65 या आंतरराष्ट्रीय निकषांचा वापर
- अमेरिकेत, NOPUSDA, जपानमध्ये JAS, युरोपीय देशात AU 2092 / 91 निकषांचा वापर
- भारतात NPOP (नॅशनल प्रोग्रॅम फॉर ऑरगॅनिक प्रोडक्शन) दर्जाचे प्रमाणपत्र
- प्रमाणिकरण खर्च :–

१. वैयक्तिक – मर्यादित क्षेत्रासाठी , वैयक्तिक पातळीवर शुल्क हेक्टरी १५,००० ते २०,००० रुपये.

२. गट पातळीवर – १५ ते २५ किलोमीटर परिघातील १५ ते २० शेतक–यांचा गट केल्याने खर्च कमी.

३. ४० ते ६० हेक्टर क्षेत्राचे प्रमाणिकरणच सुलभ व परवडणारे

४. क्षेत्र, अंतर, प्रमाणिकरणाची कक्षा, पिके, प्रमाणिकरणाचा अपेक्षित दर्जा (मानके) यावर प्रमाणिकरण शुल्क अवलंबून

वैयक्तिक पातळीवर मोठे शेतकरी, उद्योजक, कृषिप्रकिया शेतीमाल निर्यातदारासाठी आवश्यक(प्रमाणपत्रे)–

१. सेंद्रीय शेती प्रमाणिकरण

२. प्रक्रिया उद्योग (Processing Unit) प्रमाणिकरण

३. शेतीमाल (उत्पादन) प्रमाणिकरण

शेतकरी गट प्रमाणिकरणासाठी ICS गरजेचे :–

ICS - अंतर्गत नियंत्रण यंत्रणा (इंटरनल कंट्रोल सिस्टीम) साठी आवश्यक कागदपत्रे व नोंदी

- गटातील अधिकृत शेतक–यांची यादी, पत्ते व कोड नंबर
- गावाची यादी व गावातील शेत नकाशे
- शेताचा नकाशा
- गावाचा नकाश (गट क्रमांकसह)
- शेतकरी डायरी व अद्यावत नोंदी (प्रत्येकाच्या)
- आय.सी.एस मॅन्यूअल
- आय.सी.एस. इन्स्पेक्टर स्वाक्षरीत आय.सी.एस. अहवाल
- जमिन व पाणी तपासणी अहवाल
- जनुक परीवर्तीत पीक नसल्याबाबत ५0 % स्टॅप कागदावर लेखी हमी बॉड
- आय.सी.एस. अर्जाची सत्यप्रत

पध्दत २ : ऑरगॅनिक फार्मिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया (ओफाय), गोवा

मान्यता प्राप्त पी.जी.एस. पध्दती

(Participatory Gurantee System / Scheme)

(सहभागी व स्वयंशासीत प्रमाणिकरण पध्दती)

- ब्राझीलमध्ये सन २००४ साली IFOAM (इंटरनॅशनल फेडरेशन ऑफ ऑरगॅनिक ॲग्रीकल्चर मुव्हमेंट) व स्थानिक MAELA संस्थेत पी.जी.एस. वर सर्वप्रथम चर्चा व बैठक झाली.
- पी.जी.एस. पध्दतीचा वापर ब्राझील, न्यूझिलंड, अमेरिकेतील शेतक-यांत लोकप्रिय झाल्यानंतर भारतात ३ सप्टेंबर २००६ रोजी बैठक घेण्यात आली.
- बैठकीत कृषि मंत्रालय, नियोजन आयोग, अन्न व कृषि संघटना (FAO), ओफाय व इतर प्रतिनिधींनी भाग घेतला व पी.जी.एस. अवलंबायचा निर्णय झाला.
- सध्या पी.जी.एस. प्रमाणित सेंद्रीय शेतीमाल संपूर्ण भारतात कुठेही तसेच न्यूझिलंड, ब्राझील, यु.एस. ए. (काही प्रभाग) व यु.के. (काही प्रभाग) व गल्फ देशात विकता येतो.

पी.जी.एस. ऑरगॅनिक इंडिया कॉन्सील मान्यता प्राप्त संस्था (३० एप्रिल २०११ पर्यंत)

अ.क्र.	प्रमुख संस्था	राज्य / स्थानिक संस्था
१	महाराष्ट्र ऑरगॅनिक फार्मिंग फेडरेशन, पुणे (MOFF)	महाराष्ट्र
२	ऑरगॅनिक फार्मिंग असोसिएशन ऑफ इंडिया, गोवा (OFAI)	उत्तरप्रदेश (KVK), केरळ (INFACT), पश्चिम बंगाल (DISHA), कर्नाटक (VINOD)
३	कीस्टोन फाउंडेशन, तामीळनाडू (KF)	तामीळनाडू
४	कव्हेनंट सेंटर फॉर डेव्हेलपमेंट, मदुराई (CCD)	ओरिसा, तामीळनाडू, अंदमान निकोबार, महाराष्ट्र
५	ग्रीन फाउंडेशन, बेंगलोर (GF)	तामीळनाडू, कर्नाटक
६	इन्स्टीट्यूट ऑफ इंटेग्रेटेड रुरल डेव्हलपमेंट, औरंगाबाद (IIRD)	महाराष्ट्र (IIRD), पश्चिम बंगाल (SEVA), तामीळनाडू (PAF), कर्नाटक
७	टिंबकटू कलेक्टीव्ह, चित्तूर (TC)	आंध्रप्रदेश
८	चेतना विकास, वर्धा	महाराष्ट्र
९	ग्रास रुट्स (PHGDF)	उत्तराखंड
१०	डेक्कन डेव्हेलपमेंट सोसायटी, हैद्राबाद (DDS)	आंध्रप्रदेश

पी.जी.एस. शेतकरी गटांची संख्या – ४११

एकूण शेतकरी संख्या – ४,६९७

सहभागी व स्वयंशासित प्रमाणिकरण पध्दती (पी.जी.एस.)

(Participatory Gurantee System)

वैशिष्टये :

१. ति-हाईत व्यक्ती किंवा संस्था ऐवजी स्वत: शेतक-यांचा सहभाग असणारी प्रमाणिकरण पध्दती

२. अल्पभूधारक, कोरडवाहू तसेच बागाईती सधन शेतक-यांसाठी उपयुक्त

३. मॉफचे आजीव सभासद शुल्क रु. १,००० व स्टेशनरीचे रु. २०० असा एकूण खर्च रु. १,२०० प्रति शेतकरी

४. लिखाण कमी व कागपत्राची पूर्तता सोपी व सुटसुटीत

५. ३ वर्षापासून सेंद्रीय शेती करणा-या शेतक-यास पहिल्याच वर्षी प्रमाणपत्र मिळण्याची सोय.

६. किमान ६ सेंद्रीय शेतक-यांनी एकत्र येऊन परस्पर विश्वासावर व शेत तपासणीवर आधारीत प्रमाणिकरण प्रणाली.

७. शेतकरी वर्गात परस्पर विश्वास निर्माण करणारी व कृषि प्रक्रिया उद्योगास चालना देणारी

८. स्थानिक पीक व हवामानाशी अनुरुप व सुसंगत असणारी पध्दत (लादलेली नव्हे)

९. सेंद्रीय शेतमालाची देशांतर्गत बाजारपेठ व निर्यात (निवडक देश) करण्यासाठी उपयुक्त.

१०. पी.जी.एस. अंतर्गत शेतकरी गट सदस्यांच्या बैठकी, चर्चा, अनुभवांची देवाणघेवाण, चुकाची सुधारणा करण्यास संधी.

११. पी.जी.एस. गट समुहांनी एकत्र येऊन सामुहीक सेंद्रीय निविष्ठा उत्पादन, केंद्र तसेच फार्मर्स प्रोड्यूसर कंपनी काढण्याची संधी

१२. पी.जी.एस. गटातील शेतकरी सदस्य आत्मनिर्भर व स्वावलंबी बनतो.

१३. शेतक-यांकडे शेतावर अनेक पिके असतील तरी पिकनिहाय अधिक व वेगवेगळ्या नोंदी ठेवण्याची गरज नाही.

१४. विविध राज्यातील पी.जी.एस. गटांशी संपर्क साधून आपापल्या जवळील सेंद्रीय शेतमालाची योग्य देवाणघेवाण व विक्री करण्याची संधी.

१५. सेंद्रीय शेती चळवळ तळागाळापर्यंत (Grassroot level) नेण्यासाठी अत्यंत उपयुक्त व शाश्वत असणारी पध्दती (Sustainable)

शेतक–यांनी पी.जी.एस. प्रमाणिकरण कसे करावे ?

पहिली पायरी :

- एकाच गावातील किंवा जवळच्या गावातील किमान ६ किंवा जास्तीत जास्त २0 शेतक–यांनी एकत्र येऊन स्थानिक गट तयार करावा
- त्यास विशिष्ठ (जगंदबा, समृध्दी इ.) नाव द्यावे. गाव पातळीवरील सेंद्रीय शेती संस्था, गट. अशासकीय स्वयंसेवी संस्था इ. पुढाकार घेऊन गट तयार करु. शकतात.
- शेतकरी सदस्य एकमेकांना ओळखणारे, परस्पराच्या शेतीची माहिती असणारे असावेत.
- सेंद्रीय शेती सुरु करणारा किंवा २,३ वर्षापासून सेंद्रीय शेती करणारा शेतकरी गटात येऊ शकतो.
- गटसदस्य शेतक–यांना परस्पराची शेती पाहून तपासणी करण्याच्या दृष्टीने साधारण १0 –१५ किलोमीटर परिघातील सर्व शेतकरी हवेत.

दुसरी पायरी :

- स्थानिक गटाची अधिकृत बैठक घेऊन सदर गटाची स्थापना, गटप्रमुखाची निवड व गटाला नाव देण्याचा ठराव पारीत करुन रजिस्टरमध्ये रितसर नोंद करावी.
- गटप्रमुखाने आपल्या गटाच्या सदस्यांची संपूर्ण माहिती, मिटींगच्या नोंदी, तपासणी अहवाल इ. तपशिलवार नोंदी फाईलमध्ये ठेवणे आवश्यक आहे.
- गटप्रमुखाने स्वत:सह प्रत्येक शेतक–यांकडून रु. १,२०० /– गोळा करुन संपूर्ण रकमेचा एक धनादेश काढून मॉफकडे पाठवावा.
- मॉफ संस्था प्रत्येक सदस्याचे आजीव सभासद शुल्क @ रु. १००० स्विकारुन उर्वरीत प्रत्येकी २०० रु. रक्कम गट प्रमुखाला परत देईल. ही रक्कम गटप्रमुखाने शेतकरी डाय–या, सत्यप्रती, स्टेशनरी, मिटींग इत्यादीसाठी खर्च करायची आहे.

तिसरी पायरी :

- गटप्रमुख प्रत्येक शेतकरी सदस्याला "**शेतकरी डायरी** " देतील व ती संपूर्णपणे भरुन घेतील.
- प्रत्येक शेतक-याने स्वतंत्र डायरी भरायची आहे. त्यात मुखपृष्ठावर गटाचे नाव, गट क्रमांक, शेतक-यांचे पूर्ण नाव व ओळखपत्र क्रमांक असेल.
- शेतकरी डायरी भरतांना सर्व प्रथम " शपथपत्र " भरुन देतील ज्यामध्ये सेंद्रीय निविष्ठा व सर्व नियमावलीचे पालन करण्याची हमी असेल.
- राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय सेंद्रीय मानके कोणती आहेत याची माहिती प्रत्येक सभासद समजून घेईल व त्यावर स्वाक्षरी करतील.

चवथी पायरी :

- शेतक–यांची डायरी भरतांना त्यातील "**शेताचा सूक्ष्म परिक्षण अहवाल** " ३ गट सदस्यांनी मिळून त्या शेतक–या समक्ष भरावयाचा आहे.
- शेताचा सूक्ष्म परिक्षण अहवालात खालील नोंदी तपशिलावर भरणे गरजेचे आहे.
    - शेतकरी व त्याच्या कुटूंबाची माहिती
    - शेतक–यांची पार्श्वभूमी
    - शेताचे क्षेत्रफळ, नकाशा, पिकांची यादी
    - बियाणे व रोपे कोणती वापरली
    - जमिनीचे आरोग्य
    - शेतातील नैसर्गिक साधनसंपत्ती
    - शेतातील पाळीव जनावरांची माहिती
    - जमिनीचे खत व्यवस्थापन कसे करतात
    - पिकातील तण नियंत्रण पध्दत कोणती
    - पिकावरील कीड व रोगाचे नियत्रंण कसे करतात
    - जनुक परिवर्तीत बियाणे वापर करतात का
    - वनभिंती आहेत काय, औजारे, फवारणी पंप मजूर सर्व काळजी घेतात काय
    - पिकाच्या काढणीनंतर त्याची साठवण कशी करतात.
    - विक्री व्यवस्थापनाची कोणती पध्दत अवलंबतात

- पी.जी.एस. गटाचे ३ सदस्य उर्वरीत सदस्यांची शेत तपासणी करुन स्वाक्षरी करतील. स्वतःचे शेत तपासतांना तपासणी गटात स्वतः राहता येणार नाहे.
- सूक्ष परिक्षण अहवाल व इतर नोंदी पूर्णपणे भरलेल्या सर्व डाय-यांच्या सत्यप्रती गटप्रमुखाने मॉफ कार्यालयाकडे जमा कराव्या लागतील.
- मॉफ कार्यालयात, पुणे येथे पी.जी.एस. गटाने सादर केलेल्या कागदपत्राची छाननी करुन स्वतःच्या यंत्रणेतर्फे गटाची विश्‍वासार्हता तपासून पाहील.अचानक शेतभेट अथवा मालाची विषांश तपासणी होईल (Surprise Visit & At Random Sample Test for Resisdue Analysis)
- मॉफ तर्फे गटाच्या नावे पी.जी.एस प्रमाणपत्र गटप्रमुखाला देण्यात येईल व हे प्रमाणपत्र गटातील संपूर्ण सदस्यांसाठी लागू होईल.
- सदर पी.जी.एस. प्रमाणपत्र १ वर्ष कालावधीसाठी असेल व त्याचे नूतनीकरण विनाशुल्क दुसरे वर्षी करता येईल.

पाचवी पायरी :

१. मॉफ तर्फे स्थानिक गटा नावे पी.जी.एस. प्रमाणपत्र दिल्यानंतर गटप्रमुखाने त्याची सत्यप्रत सर्व सदस्यांना द्यावी लागेल.

२. प्रमाणपत्रासोबत " अधिकृत सेंद्रीय लेबल " चा नमुना लोगोसह गटाला देण्यात येईल.

३. सेंद्रीय लेबलवर शेतक-यांनी गटाचे कोड नंबर, शेतक-यांचे नाव, पत्ता, मालाचे नाव व वजन हा तपशील असलेला शिक्का मारुन लेबल मालाच्या पॅकींगमध्ये टाकायचे आहे.

४. पी.जी.एस लेबल असलेला कोणताही शेतमाल संपूर्ण भारतात, तसेच ब्राझील, न्यूझिलंड, अरब देश इत्यादी देशात विकता येतो.

पी.जी.एस स्थानिक गट प्रमुखाची जबाबदारी

१. गटप्रमुखाने आपल्या गटातील सर्व शेतकरी प्रामाणिक व संपूर्ण सहकार्य करणारे असल्याची खात्री करुनच गट बांधणी व नोंदणी करावी.

२. गटातील एखाद्या सदस्याने पी.जी.एस. नियमावलीचे व घेतलेल्या सेंद्रीय शपथेचे उल्लंघन केलेले आढळल्यास संपूर्ण गटाची मान्यता काढून घेण्यात येईल याची जाणीव ठेवावी.

३. ओफाय व मॉफ तर्फे गटाने उत्पादीत केलेल्या शेत मालाचे आकस्मिक परिक्षण (Organic Testing) करुन घेण्यासाठी सहकार्य करावे लागेल.

४. परिक्षण अहवाल दोषपूर्ण आढळल्यास गटाची मान्यता रद्द करण्यात येईल व त्या गटास पुन्हा कधीही मान्यता देण्यात येणार नाही.

   १. गट प्रमुख्याने महिन्यातून किमान एक वेळ सर्व सदस्यांची बैठक घ्यावी शेतीसह सर्व अडचणीवर विचार विनिमय करावा व आपापल्या अनुभवांची देवाणघेवाण करावी.
   २. प्रत्येक बैठक व्यवस्थित घेतली जावी, चर्चेचा संपूर्ण अहवाल नोंदवावा
   ३. सर्व दृष्टीने गटात एकत्रितपणा, पारदर्शकता व विश्वासाची भावना असावी.
   ४. गट प्रमुखाने बॉक्स फाईल तयार करुन त्यात बैठकीच्या नोंदीसह गटाचा संपूर्ण तपशील अद्यावत ठेवायचा आहे.
   ५. गटाकडे उपलब्ध असलेल्या सेंद्रीय शेती मालाची माहिती मॉफला वरचेवर कळवावी. बाजारपेठेसाठी मार्गदर्शन मिळवावे.

गट प्रमुखाच्या फाईलमध्ये खालील गोष्टी असाव्यात ?

- स्थानिक गटाचा कोड नंबर, नाव व पूर्ण पत्ता
- गटप्रमुखासह सर्व सभासद शेतक-यांचे संपूर्ण नाव व पत्ता
- गट स्थापना करण्यासाठी घेतलेल्या बैठकीची तारीख, उपस्थित सदस्यांचे नाव, ठराव व चर्चेचा तपशील.
- सर्व सदस्याची मूळ शपथपत्रे
- ओफायची सेंद्रीय शेती पध्दतीमधील मूळ प्रमाणकांविषयी माहिती शेतक-यास देऊन त्याची पोच घ्यावी.
- स्थानिक गटाच्या प्रत्येक बैठकीचा स्वतंत्र तपशील तारीख, स्थळ, चर्चा, ठराव इ.
- स्थानिक गटाने सेंद्रीय शेतक-यांच्या शेतास भेट देऊन सूक्ष्म परिक्षण केल्याची तारीख व त्यासंबंधी माहिती व्यक्तिगत सूक्ष्म परिक्षण अहवाल (शेताच्या भेटीनंतर लगेच भरलेला असावा)

    १. सूक्ष्म परिक्षण अहवालाचा गोषवारा (Summary)

    २. गटातील शेतक-यांना परिवर्तनीय, पूर्ण सेंद्रीय प्रमाणपत्रे दिलेल्या शेतक-यांची यादी व तपशील.

Organic Farming Association of India

G-8 St. Britto's Apartments, Feira Alta, Mapusa 403 507 Goa
Tel.: 0832-2255913, Email : admin@ofai.org
Website : www.ofai.org

Particpatory Guarranty Scheme

स्वयंशासित हमी पद्धती

गट क्रमांक :

शेतकऱ्याचे पूर्ण नांव : ____________________

ओळखपत्र क्रमांक : ____________________

MAHARASHTRA ORGANIC FARMING FEDERATION

1038/11, Balaji Niwas, Flat No. 5, Cosmos Bank Lane, Deep Buglow Chowk, Model Colony, Pune- 411 016
Phone : 25659090/ 32907302
email : moffpune@gmail.com Website : www.moffindia.com

महाराष्ट्र सेंद्रीय शेती संस्था द्वारा संघटित गट

किंमत : रू. २०/-

PGS CERTIFIED ORGANIC PRODUCE — ORGANIC INDIA COUNCIL

MOFF — MAHARASHTRA ORGANIC FARMING FEDERATION

ORGANIC FARMING CERTIFICATE

PGS ORGANIC INDIA COUNCIL

(Organic Farming Association of India)

The Local Group (name)

Code number Village

in Taluka District of

With as Convenor, has pledged to follow the procedures established by the PGS OIC for recognition of a Local Group of Organic farmers and enable it to use the PGS OIC " Certified Organic Produce" logo on its packaging. The above Local Group is hereby authorized to use the said logo from the date of this certificate, on the farm produce. This will indicate that the content of the package conforms to the " Basic Standards" laid down by PGSOIC, to which it has voluntarily agreed as a group. The authorization to use this logo will be withdrawn if it is found that there is any violation of the procedures and norms of the PGS OIC by any member of the Local Group for any produce packaged using the label with the said logo.

For PGS ORGANIC INDIA COUNCIL

Vikram Bokey IPS (R)
Convenor

Dated :

PGSOIC Secretariat, C/o Maharashtra Organic Farming Federation, Pune (MOFF)
1038/11, Balaji Niwas, Flat No. 5, Cosmos Bank Lane, Deep Bunglow Chowk, Model Colony,
Pune - 411 016., Tel. No. 020 - 25659090, 32907302

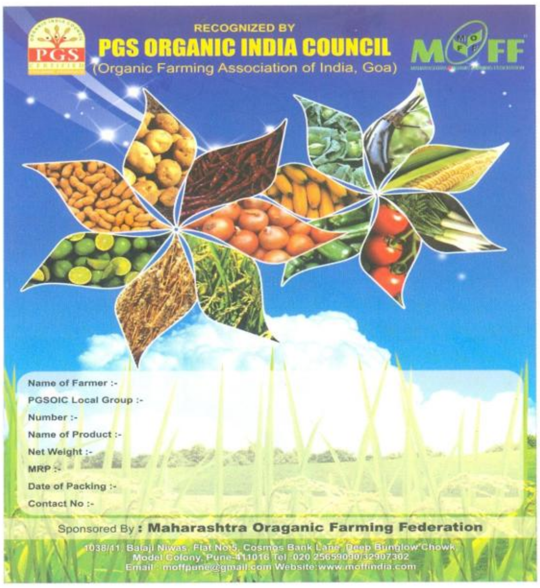
RECOGNIZED BY
PGS ORGANIC INDIA COUNCIL
(Organic Farming Association of India, Goa)
MOFF
Name of Farmer :-
PGSOIC Local Group :-
Number :-
Name of Product :-
Net Weight :-
MRP :-
Date of Packing :-
Contact No :-
Sponsored By : Maharashtra Oraganic Farming Federation
1038/11, Balaji Niwas, Flat No.5, Cosmos Bank Lane, Deep Bunglow Chowk
Model Colony, Pune-411016 Tel :020 25659090/32907302
Email : moffpune@gmail.com Website:www.moffindia.com

ORGANIC JAGGERY & CONCENTRATED JUICE

ब. शेतकऱ्यांची उत्पादक कंपनी (फार्मर्स प्रोड्युसर कंपनी) :

- कंपनी कायद्यातील – २००२ दुरूस्ती नुसार पंजीकरण सोपे
- कंपनी कायदा कलम ५०१ A ते ५८१ २ T मधील दुरूस्तीनुसार शेतकऱ्यांना उत्पादक कंपनी स्थापण्यास प्रोत्साहन मिळाले आहे.
- २०–२५ गाव समूहात २०० ते ५०० सेंद्रिय शेतकरी एकत्र आले पाहिजे.
- कंपनी स्थापनेसाठी भागभांडवल रू. ५ ते १० लक्ष जमा करावे.
- भागभांडवल @ रू. ५०० ते १००० प्रति शेतकरी गोळा करावेत.
- ७ किंवा ११ प्रमुख शेतकऱ्यांनी जादा भाग भांडवल (शेअर्स) विकत घेऊन पुढाकार घेणे गरजेचे.
- शेतकऱ्यांची उत्पादक कंपनी प्रति तालुका / प्रति तालुकासमूह तयार करता येईल.
- कंपनी पंजिकरणासाठी रू. ५,००० व इतर खर्च रू.१०,००० आहे. (अंदाजे)

कंपनीची रचना

- संचालक मंडळ – संख्या ७, ९ किंवा ११ सर्व शेतकरी, (मतदानाचा अधिकार असलेले)
- कंपनी मॅनेजर व इतर तज्ज्ञ –३, एम. बी.ए पदवीधर व अनुभवी,

  (मतदान अधिकार नाही.)
- भागभांडवलधारक – ५00 ते १,000 शेतकरी
- भागभांडवल रु. ५00 ते १,000 प्रति शेअर
- एकूण भांडवल – रू.५ ते १0 लक्ष

शेतीमालाचे सध्याचे बाजारव्यवस्थापन

१. उत्पादक शेतकरी

↓

व्यापारी (गाव/ तालुका)

↓

होल सेल व्यापारी (जिल्हा)

↓

कमीशन एजंट

↓

मॉल किंवा रिटेल दुकाने

↓

ग्राहक

सन १९५१ – ५२ मध्ये ग्राहकाने मोजलेल्या पैशापैकी ८९ पैसे शेतक-यांना मिळत होते आता ३४ पैसे मिळतात व ६६ पैसे दलाल व मध्यस्थ कमावतात.

बाजार व्यवस्थापनाचे पर्यायी – ३ प्रस्ताव

प्रस्ताव १. **उत्पादक शेतकरी**

↓

जिल्हा पातळीवरील हितचिंतक सक्षम व्यापारी

(गोदाम व मनुष्यबळ सक्षम)

↓

ग्राहक

प्रस्ताव २. **शेतकरी**

↓

स्वयंसेवी संस्था / बचत गट समूहातर्फे शेतमाल गोळा करणे

साठवणूक व मूल्यवृध्दी / प्रक्रिया करणे व

↓

वितरण केंद्रा मार्फत थेट

↓

ग्राहक

प्रस्ताव ३. शेतकऱ्यांची उत्पादक कंपनी (फार्मर्स प्रोड्युसर कंपनी)

शेतकऱ्यांची उत्पादक कंपनी

(Farmers' Producer Company)

कार्यप्रणाली :

विक्री कौशल्य :– शेतकऱ्यांना पिकवता येते परंतु खपवता येत नाही

- शेतीमाल पिकवण्याचे कार्य शेतकऱ्यांनी करावे
- देशांतर्गत व परदेश बाजारपेठ शोधुन शेतीमाल विक्रीचे कार्य कंपनी नियुक्त तज्ञांनी करावे
- विक्री कौशल्याची पंचसूत्री अवलंबणे आवश्यक

१. P- Product …	शेतीमालाचा दर्जा उत्कृष्ठ
२. P – Place …	विक्री ठिकाण ग्राहकांना सोईचे
३. P- Price …	किंमत दोघांनाही परवडणारी
४. P- Promotion …	शेतीमालाची प्रसिध्दी प्रभावी (जाहीरात युग)
५. P- Packing …	ग्राहक आधी डोळ्याने खातो व नंतर तोंडाने खातो (आकर्षक पॅकींग)

उपक्रम

- १६ सप्टेंबर २०१० रोजी वाशिम येथे विदर्भ ॲग्रीकल्चरल प्रोडुयसर कंपनी प्रा.लि. चे रितसर पंजीकरण झाले.
- दि. ६ ऑक्टोबर २०११ रोजी ‘‘इथॉस ॲग्रो प्रोड्यूसर कंपनी प्रा.लि. कंपनी ’’ अकोला चे पंजीकरण झाले. दोन्ही कंपनीच्या उपक्रमांचा अभ्यास करावा.
- महाराष्ट्रात नांदेड, अकोला, परभणी, बुलढाणा, वाशीम, नागपूर, वर्धा व हिंगोली येथे शेतकऱ्यांची उत्पादक कंपनी काढण्याचे प्रयत्न चालू आहेत.
- कंपनीच्या भागधारक शेतकऱ्यांचा सर्व शेतीमाल कंपनीने गोळा करावा व तो ३ – ४ महिने भाड्याच्या किंवा स्वत:च्या गोदामात साठवावा.
- गोदामातील मालावर बँकेकडून तारण घेवून, अथवा ठोक व्यापाऱ्यांकडून पैसे उचलून मालाची ५० – ७५% रक्कम शेतकऱ्यांना तत्काळ द्यावी व त्यांची आर्थिक गरज भागवावी.
- कोणत्याही मालाचा भाव ३–४ महिन्याने वाढतो ठोक व्यापाऱ्याला नंतर चढ्या भावाने माल विकून, कंपनीचा व्यवस्थापन खर्च वगळून, भागधारक शेतकऱ्यांना झालेला नफा वाटावा.
- कंपनीच्या भागधारक शेतकऱ्यांच्या शेतामालावर प्रक्रिया करण्यासाठी कंपनीने लघुउद्योग उभारणी करावी.

उदा. – ज्वारी, गहू – ग्रेडींग, पॅकींग युनिट

– मिरची , हळद – कांडप यंत्र

– सर्व दाळी – मिनी दाल मिल

– भाजीपाला – मेथी, पालक , चाकवत, कोथींबीर,

कडीपत्ता – निर्जलीकरण युनिट

– फळे – ज्युस, केचप , सिरप इ. युनिट

- गुजरात, पंजाब येथील प्रगत व यशस्वी कंपनीची यशोगाथा पाहण्यासाठी कंपनीच्या भागधारक शेतक–यांचा अभ्यास दौरा आयोजित करावा.
- भागधारक शेतकऱ्यांना आवश्यक असणाऱ्या बियाणे, बेणे ची खरेदी एकत्रितपणे नोंदवावी (उदा. ऊसासाठी – कोईमतूर / हळद आद्रक, जातीसाठी सांगली, सेलम / भाजीपाला साठी – राहुरी कृषि विद्यापीठ / फळे व मसाला पिकांसाठी – कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली इ.)
  - भागधारक शेतकऱ्यांना नियमीतपणे लागणाऱ्या सर्व निविष्ठांची एकत्रितपणे नोंदणी व खरेदी करून फायदा करावा.
  - शेती उपयुक्त नवनवीन कृषि औजारे (मानव व यंत्र चलीत)उपलब्ध असलेल्या ठिकाणी संपर्क करून खरेदी करावी (महाराष्ट्र, राजस्थान, पंजाब, हरियाना)
  - फार्मर्स प्रोडयुसर कंपनीतर्फे तज्ञ व्यक्तींची व्याख्याने मार्गदर्शनासाठी आयोजीत करावी.
  - महिला भागधारक शेतक–यांचा बचत गट स्थापन करुन त्यांना कृषिपूरक जोडधंदा, प्रक्रिया उद्योग इ. उभे करण्यासाठी आर्थिक व तांत्रिक मदत करावी.

- फार्मर्स प्रोड्युसर कंपनीच्या कार्यक्षेत्राचा केवळ कृषिच नव्हे तर आरोग्य, शिक्षण, व्यक्तिमत्व विकास, बालसंस्कार इत्यादी बहुआयामी व सर्वांगीण विकास करण्यासाठी प्रयत्न करावेत.
- शेतक–यांच्या उत्पादक कंपन्यांच्या कार्यक्षेत्रात २०–३० गावाचा समावेश असतो. तेथील युवक युवती व बचत गटांतर्फे कृषिपूरक व्यवसाय व जोडधंदे उदा. शेती अवजारे भाडे तत्वावर देणे, बियाणे बँक, बायोफर्टीलायझर व बायोएजंट निर्मिती केंद्र, दुग्धव्यवसाय, रेशीम उद्योग, मत्स्यपालन, आळींबी उत्पादन, कुक्कुटपालन उभे करण्यात तांत्रिक व आर्थिक मदत करावी .
- कंपनीच्या सर्व भागधारक शेतक–यांना नेहमी लागणा–या शेती निविष्ठा उदा. प्रमुख पिकांचे बियाण्यासाठी बीज बँक व निविष्ठा उत्पादने, गांडूळ खत, गांडूळ पाणी, जीवामृत, बीजामृत, दशपर्णी, पंचगव्य इत्यादी तयार करुन ग्रामीण युवकांसाठी रोजगारनिर्मिती करावी.

सेंद्रीय शेती माल विक्रेत्यांची यादी

सेंद्रीय शेती माल विक्रेत्यांची यादी

१. श्रीनिवास कुलकर्णी व श्री. वचन शहा

ऑरगॅनिक अँन्ड नॅचरल्स, कमलजा अपार्टमेंटस, १३०६ शिवाजीनगर, बँक ऑफ बडोद्दा लेन, मॉर्डन हायस्कूल समोर, जंगली महाराज रोड, पुणे –४११ ००५

फोन नं. ०२० – २५५३६८३५

मो. ९८२२०१८२२६, ९४२२००२३४७

Email:-

organicnaturals@rediffmail.com

२. संदिप ईश्वर घांगळे

घांगळे सेंद्रिय धान्य भांडार, राम मंदिरासमोर

गोल बाजार, जि. वर्धा

फोन नं. ०७१५२ / २५३०६२,

मो. ९८२२२३७६८६

३. ओम प्रकाश मोर

इकोफार्मर्स (इंडिया) लि. धामणगाव रोड,

ता. जि. यवतमाळ – ४४५ ००१

फोन ०७२३२– २४२२२२,२४२३७२,२४५३६९ फॅ

४. अरूण आर देसाई

इकोफ्रेंडली ऑरगॅनिक फार्म प्रोड्युसर्स ग्रुप

मु.पो. तेरणी, ता. गडहिंग्लज, जि. कोल्हापूर

फोन नं. ०२३२७ / २३६१७०, २३६२७०

मो. ९९६०९६६८९५ , ९४२३९८७२०२

५. सौ. किरण मोर अँड अर्चना

कृती एक्स्पोर्टस, रूस्तम बिल्डींग, ३ रा मजला, २९ वीर नरीमन रोड, मुंबई– ४०० ०२३

फोन नं. ०२२ / २८८१२९३, २८८१२९४, २८४२७१२

6. S. A Ghorpade

Advisor, Confederation of Indian Textile Industries Cotton Research & Development Associate Elphinston Building, 2nd floor, 10 Nariman Road, Fort,

Mumbai - 400 002

Phone :- 022-22044314, 22846783(F)

Email: cits@vsnl.net

७. भ्रमर राजस्थानी

एन ८–८ गणपती निवास बांगुर नगर,

गोरेगाव (पश्चिम), मुंबई - ४०० ०६०

फोन नं. ०२२ / २८७४१६१३, २८७२५३७५

८. विनीता साळवी

१२, कौस्तुभ धाम, २३, संघाणी इस्टेट,

एल. डी. बी. रोड, घाटकोपर (पश्चिम),

मुंबई - ४०० ०८६, फोन नं. ०२२ / २५००२००४

Email:- salvi-vinita@hotmail.com

9. Shri. Deepak Sachade

Krishi Tirth Gram, Bajwada (Nal),

Post.Nemawar, Dist.Dewas

Mb - 9329570960

१०. प्राची जागुष्ठे

६०१ / ३५, व्हिएसएनएल कॉलनी समोर, ओशीवरा, जोगेश्वरी (पश्चिम), मुंबई - ४०० १०२, फोन नं. ०२२ / ०६३६०७४९

११. सौ. गिता देशमुख

सृष्टी पाटील कॉम्प्लेक्स, फ्लॅट नं. ७/८,

खडकी, औंध रोड, पुणे - ४११ ०३०

फोन नं. ०२०/ २५६९३६३१, मो. ९४२३१३७६१०

१२. श्री. मनोज

सी. व्ही. बी, एक्सपोर्टस, ऑफीस नं. ७ अहिया,

१६ वा रोड, राजेश खन्ना गार्डन समोर,

सान्ताक्रुज, मुंबई (पश्चिम)- ४०० ०५४

Email : cvbpurchase@gmail.com

13. Mr. Pradeep M. Pawar

Officer Field production

Sresta House Plot- 7 LIC Colony, Sikh Village, Secundarabad - 500 009,Tel.(040)27893028 ,27893729, 27893029(f)

१४. सौ. वैशाली दत्ता यादव

मु. पो. मा. वेल्हा, जि. पुणे

फोन नं. ०२१३०/ २२१४८८(नाचणी लाडू)

१५. कामधेनू पिकल्स व स्पायसेस प्रा लि.

कृषिभवन, १३७९, भवानी पेठ,

पुणे – ४११ ०४२

फोन नं. ०२० / २६३५७९९१, २६३५७७९९२

१६. मशरूम पिकल्स

इकोवर्ल्ड, ५, माधव अपार्टमेंट, जुन्या जकात

नाक्याजवळ, बरोडा – ३९० ००८

१७. निसर्ग फूड्स

गोखले रोड, ठाणे (पश्चिम)

१८. व्ही. पी. फूड्स

मु. बहीरवाडी, पो. रूम भोडी, ता. अकोले,

जि. अहमदनगर – ४२२ ६०१

१९. डी. सी. ऑरगॅनिक्स

पाखर, सदगुरू निवास हाऊसिंग सोसायटी,

माणिकबाग, सिंहगड रोड, पुणे – ४११ ०५१

फोन नं. ०२० /४३५९२३२, ४३५३४११

२०. श्री. सुनिल चुनीलाल पाटील

ऑरगॅनिक शॉपी, महाराष्ट्र राज्य कृषक समाज, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषक भवन, शॉप नं. १८,छत्रपती शिवाजी महाराज ग्राऊंड समोर जळगाव,

फोन नं. ०२५७ / २०१०३१८, २२२९९४६ (घ)

Email :- organicshopee@yahoo.co.in

21. Samile Chinch Gel,

Koluleshwar Agro Processors,

204, Ramand Park, Hadapsar,

Pune- 411 026

२२. श्री. वसंतराव शांताराम पोहेकर

अध्यक्ष, सेंद्रिय शेती संशोधन व विकास संस्था, नरपर पंत , ता. नेर, जि. यवतमाळ

फोन नं. ०७२३८ / २६७२१६ (ऑ),२६६७११५ (घर), मो. ९४२३४३२३०८

Email :- orgareserch@sancharnet.in

23. Health Care Processors Pvt. Ltd.
S.V Complex, 1st floor, 55, KR Road, Basvangudi,
Bangalore - 560 007

२४. अभिलाष गोरे
सात्विक फूड अँड ॲग्रोप्रोसेसिंग इंडस्ट्रीज,
राहुल गार्डन, मकमलाबाद,
नाशिक – ४२२ ००३
फोन नं. ०२५३/ २५३१५३० , २३२०६०१(घर)
मो. ९४२२२४७९२९, ९८२२३४०५६४, ९८५०६४४१६८
Email:-abhi-gorhe@eptra.com
satvikahar@sancharnet.in
Web:-www.satvikahar.com

२५. अभिनव अन्नब्रम्ह "अदवैत "
४१, ओक मार्ग, भागडे हॉस्पिटल जवळ,
जठारपेठ, अकोला,
फोन नं. ०७२४ / २४२३०७,
मो. ९८२३३९७१००, ९८८१५०३०९६

२६. वसंत चि. लोहोकरे
७७०/ २, हनुमाननगर , पाचगाव रोड, कोल्हापूर २, मूलंप पूनम सोसायटी, युनिसिपलम अग्रवाल हॉस्पिटलजवळ, मूलूंड (प.) , मुंबई – ४०० ०८०, मो. ९८५०९९००१८

२७. अमोल मुंदडा
पंचवटी ऑरगॅनिक, मुंबई , मो. ९८६९२८४७०८

28. Shri. Yogesh Shah
" Magnet" Homecare Retail Marts (P), Ltd. New Era Mill Compound, Mogul Lane Matunga (W), Mumbai - 400 016
Tel : 020- 56528100, Fax:- 56258101
Email:vendors@homecareretail.com

29. Yogesh Jadhav
703/A, Park side-2, Raheja Estate, Kulupwadi, Boriwali (East,)
Mumbai - 400 066,

Mb:- 9820048954

Email:-

jadhavyogi.15@yahoo.com

30. Shri. Madhav Daitha

Anand Nagar, Khaitrabad,

Hydarabad- 500 004 (A.P)

३१. श्री. संतोष भास्कर निंबारकर

संत सावता महाराज सेंद्रिय फळे, भाजीपाला उत्पादक संघटन, नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे – ०२१३२ / २४३२८२,

मो. ९८६०३८९०३२ / ९९२२४२०४७०

३२. कॅसर इराणी

जुना खंडाळा रोड , पुणे

३३. स्पेन्टा सावते

फोन नं. ०२११४ / २७१३००

३४. प्रिया साळवी

१२, कौस्तुभधाम, २३ संघानी इस्टेट , गावदेवी रोड, घाटकोपर (प) मुंबई – ४०००८६

फोन नं. ०२२/२५००२००४,

मो. ९३२४०२७४९७, ९८२११९६६७८

Email :- priya70@yahoo.co.in

३५. सकस आहार

डी.एस.के. टोयोटा जवळ, दिप बंगला चौक, पुणे – ४११ ०१६, फोन नं. (०२०) २५६५६२८५

३६. एकनाथ ढमढेरे

लोणकर वस्ती, मुंढवा व्हाया, ब्लु. डायमंड,केशवनगर जवळ मो. ९८५०१५४७१८, ९७६४१६०६३०

३७. डी. एच. वेलणकर

A/ १२ शुक्रतारा, संत जनाबाई पेठ, हनुमान रोड,विर्ले पार्ले (इस्ट), मुबई – ४०० ००७,

फोन. नं. ०२२ / २६१०६०५१

३८. जयप्रकाश पाटील

समृध्दी नर्सरी

(सेंद्रीय धान्य, भाजीपाला, मध व गांडूळ खत)

श्रध्दा हाईटचे मागे, गोरक्षण रोड, २०२ आर

बी.सी.कॉम्प्लेक्स,५, विद्यानगर,

जि. अकोला –४४४ ००४
मो. ९८२३१०२३१० (ऑ),मो. ९४२२१६०१५८ (घ), फ़ॅक्स (०७२४)२४५८०१९ (गीता झेरॉक्स एसटीडी)

३९. आशिष शेटे
केंद्र पुरस्कृत सेंद्रिय शेतीमाल विक्री केंद्र,
मु. पो. किहीम, अलिबाग, रायगड
फोन नं. ०२१४१ / ६८५१९१, ३२४०३७
मो. ९३७०६७६५७४, ९४२२१६१९६२

४०. श्री. अनिल / सौ. शितल ढमाळ
अलका ऑरगॅनिक फूडस सेंद्रिय शेतीमाल विक्री व सेवा केंद्र H-11 / 155 ओम चिंतामणी सोसायटी अष्टविनायक नगर, गजानन महाराज मठासमोर, पर्वती, पुणे – ९
फोन नं. ०२०– २४२२१२५६, मो. ९३७१००६४६९

४१. श्री. शिवाजीराव राजाराम वाबळे
व्दारा प्लॉट नं. २२७८ श्री. सदन इंदिरापथ
मु. पो. ता. कोपरगाव, जि. अहमदनगर
मो. ९८२२५९६५२१

42. PANORAMA Harvest Co-op Collective farming society Ltd.
MAZAL VADDU, ANJUNA BARDEL, Goa- 403509,
Phone- 0832/ 2274131, 2274305

43. Shri. Rupesh Bhosle
24 Mantras, ‘Dnanraj’ R.No. 1,2,3, Near Sheetal Hotel or Green Park Hotel, Baner Road, Pune
Mb. 9960831099
Bhaskar Reddy - Mb. 9939777159

४४. श्री. डालचंदभाई सुराणा
कृषक सुराणा मोटार्स, सुराणा सदन,
स्टेशन रोड, दुर्ग, छत्तीसगड – ४९१ ००१
फोन नं. ०७८८ / २३२२८४१,
मो. ९३२९०२९०९९

४५. श्री. संजीव शर्मा
Street no. 3, Deshmukh colony, inside Patiyala gate, NABHA, Dist. Patiyala (Punjab) - 247 201, खेती विरासत, पतियाळा (पंजाब),

मो. ९८१५६१६१५५

Email :- khetivirasat@gmail.com

४६. श्री. संताजी वाटाणे

अध्यक्ष, वसुंधरा सेंद्रीय शेतकरी संघ,

मु.पो., ता. हदगाव., जि. नांदेड

मो.९४२१९७२२३१

४७. श्री. सुधीर चिवटे

सेंद्रीय शेती मॉल, बेळवडे ते तळवीड मध्ये फाट्यावर पुणे – बंगलोर हायवेवर, सातारा

४८. श्री. श्याम दत्तात्रय परांजपे

मु. पो. निलेगाव, ता. तुळजापूर,

जि. उस्मानाबाद – ४१३ ६०३

कै.द.गो. परांजपे स्मृती विश्वस्त निधी १२०६/ब–५, शिवाजी नगर, पुणे – ४११ ००४, फोन नं. (०२०) २५५३२३६२, मो. ९३२५४४७४०६

मुलगा :– श्री. मनोज परांजपे

मु. केसेगाव, पो. अगढूर, ता. तुळजापूर,

जि. उस्मानाबाद – ४१३ ६०३

४९. श्री. रमेश बाबुराव देशमुख

श्री. सदगुरु सेंद्रीय शेती माल विक्री केंद्र खामगाव घाटपुरी नाका जवळ, ता. खामगाव, जि. बुलढाणा, फोन नं. (०७२६३) २६७३३७, मो. ९८८११९४३०३

५०. श्री. एकनाथ कराळे अॅन्ड शहा

समृध्दी कृषि परिवार प्रा. लि., २१, तळमजला सागर प्लाझा, पुणे – मुंबई रोड, नाशिक फाटा, पुणे – ४११ ०३७

दुकान :– ३०,७८ मजला, इंपीरियल रेसिडन्सी, कल्याणी नगर, पुणे दास शोरूम मागे , फोन नं. (०२०) २७१२२२७७, मो. ९८५०५०१२७७

Email :- eknathkarale@yahoo.co.in organicfromfarm@gmail.com

५१. श्री. अजित / रवि केतकर

अभिनव कृषि मानव संसाधन विकास संगठन, ७५, ग्रेटर तिरुपती कॉलनी,

इंदौर – ४५२ ००१

फोन नं. (०७३१) २४९३६१३, २७०४५५५ (फॅ),

मो. ९८२६३३०२७५

Email:- ahrdo@rediffmail.com

52. Shri. M. Dhaneshekhar

Ourway, V.V. Commercial complex, 1st floor, Shre. Sharada college road

Salem- 636016 (TamilNadu)

mob- 9443471166

५३. राजेंद्र कृष्णकांत सतला

४४ सटला हाऊस कामाठीपुरा ,

७ वी गल्ली, एस. पी. रोड, पहिला माळा ,

मुंबई – ४००००८, मोबा. ९९२०१२०२१६

Office :- 4-80/2/11, opp Paolomi Enclave, Street No. 8 Habsiguda, Hyderabad – 5000

Email :- satlark@uniphos.com

५४. श्री. अजित /रवि केळकर

अभिनव कृषि मानव संशोधन विकास संघठन, ७५, ग्रेटर तिरूपती कॉलनी, इंदोर – ४५२००१

फोन नं. (०७३१) २४९३६१३, २७०४५५५ फॅ

मोबा. ९८२६३३०२७५

Email :- ahrdo@rediffmail.com

55. Smt. Sneha Nayak

101/107 , B- wing Sun-N-Shell-Co.op Housing Society, Sec-8, Behind New. Charkop Telephone Exchange , Kandiwali (West), Mumbai - 400 067

Ph:- 022 / 24591628, Mb-9821737144

56. Mr. R. N. Ingale (Proprietor)

Shop no. 36, 1st floor. Grain Market Bld.no.2 APMC Kalmna, Nagpur. Maharashtra (India)

Email :- xenonmart@yahoo.co.in

Web : thexenon@international.com

Mob- 9970429234

Tel fax :- (07121) 2684599

57. Shri. Ketan Anand

D1 Rikhav Building, 3rd floor, RA kidwai Road, next to Uganda petrol pump, Mumbai – 400 031

58. Shri. Bhaskar Reddy

24, Lettered Mantra

Sresta Natural Bioproducts Road No. 12, Bajara hills, Hyderabad – 500 034 (A.P.), Mb - 9860204782

59. Green Grocers

28/2 Koregaon Park, Pune – 411 001

Ph. No. 020 – 26119654

60. Ion Exchange Enviro Farms Ltd

Neeta Towers, Mumbai Pune Highway, Dapodi, Pune Ph. 020 – 7146108

website :- www.inonenviro.com

61. Eternal Health & Organic Foods Pvt. Ltd.,

B/2, Rustom Baug S.S.Marg, Byculla, Mumbai

Tel no. 022 – 56200541, 23748557

62. Rozana Foods Pvt Ltd

3, Dalmia Building, T.H. Kataria Marg Matunga (W), Mumbai

Tel No. 022 – 24377470, 24210615

63. Dosti Organics
Arya Sopa Premises, 16, Hansaraj Lane, Byculla (E), Mumbai
Tel No. 022 – 20531426, 20531427

64. Amit Green Acre
5th Floor, Lotus House, New Marine Lines, Mumbai – 400 020
Tel 022 – 56315801, 56315823
web:- www.amitgroup.com

65. Nishtha Organic foods
23, Narmada Complex, Railway Station Road, Panvel, Mumbai
Tel No. 022 – 22018195,
Mb. 9322829805

Organic Vegetables Available From :-

66. Shri. Jaywant Patil (for organic vegetable),
Mb. 9960688432
Email :- jay.avcoe@gmail.com

Shri. Tanmay Joshi
(for organic vegetable)
Mb. 8087502186
Email :- tanmay_sj@yahoo.com

67. Shri. Sanjay
Greenfields Integral Health Centre
Organic Foodstores, Book & Gift shop” Garden Centre, Army Navy Building, Rear Entrance, David Sasoon Library Marg Opposite city , civil court Post office
Kalaghoda, Mumbai – 400 001
Mob – 9892000857
Email:- trends87@gmail.com

68. K.Gowtham Chakravarty
12-2-826 A/23/2, LIC colony,
Mehdipatnam Hyderabad 500028
Email :- kgowtham@yahoo.com
Mob-966200784

69. Dr. M. Vijay Antony
Seahore Technologist,
Res. H.35, Anna Nagar (TNHB)
3rd shop Trichy - 620026(TN)
0091-9442035591
Email:- funantony@yahoo.com
WWW.shtechnologist@gmail.com

70. Asha & Prashant Mulay
12, Wheaton place, Glen,
Waitakare, Auckland-0602, New Zealand
Tel :- 64-09-8182184, 8182186 (f)
Mob – 64-0211509701, 98182184
Email :- mukunda.ihor.co.in

71. Global Research & Education Foundation
Nidarg Bhandar, Madhu Malati,
Market first floor, Sarda circle,
Nashik – 422 001
Ph. No. 0253/2503395
Chairman , Shri. Shivaji Wamanrao Gorade
Mob – 9423175348
Vice- Chairman ,
Shri. Sahebrao Malji Kshrirsagar
Mob – 9423175347

72.Vinita Mathur
Health food shop,South Mumbai
Pdder Road, South Mumbai
Ph.No. 022/23524122

73. Jayant Gupta / Sujata Gupta
Director, Shri. Laxmi, Shri Laxmi Products Ltd.
Mob - 9582890118
Vice- President, International Marketing Shri. Laxshmi Cotsyn Ltd, C-40, Sector-57,
NOIDA-201 301
Dist. Gautam Budhnagar (UP)
Tel:- 120-4722700
Tel fax:- 91-120-4722722

Mob – 9910445515, 9582890111,
Email:-
jayantgupta@shrilakshimi.in
sujata@shrilaxmi.in

74. Swastik Analytical Lab
51/1, Issaji Shreet Vadgadi-
Mumbai-400 003
Ph. No. 022/23438087, 23420608

७५. श्रीमती. वसुधाताई सरदार
सेंद्रिय शेतकरी बचत गट नवनिर्माण न्यास ,
मु.पो. पारगाव,(शालू मालू), ता. दौंड,
जि. पुणे –४१२२९१३, मो. ९०११०३४१९५०
Email :- sendriyasheti@gmail.com

७६. प्रो. सचिन नलावडे
Food Technologist(B.Tech. MBA)
भगवंत ॲग्रो फूडस १३९४ए लोणी काळभोर, पुणे
मो. ९४२२५०९३७७, ९४२२३४१०२०

भगवंत ॲग्रो फूडस , १३९४ लोणीकाळभोर पुणे

77. Shri. Uday Dhakan
Sattvic Organic & Natural Shop
No. 7, Tilak road, near food shop,
Ghatkopar (East),
Mumbai – 400 077
Tel No. :- 020/21021088
Emal :- sattvicorganics.com

78. Ashwin Paranjpe
Gomukh Centre For Rural Sustainable, c/o Gomukh Trust, Durga , 19/2, Ganjote Path opp. Kamla Nehru Park, Erandwana, Pune – 411 004
Mb – 9922009750

७९. शिला शेलार वाधवानी
स्वास्थ्य वर्ल्ड, शॉप नं. १३, कोकणे इस्टेट लेन, शिवार गार्डनसमोर, पिंपळे सौदागर, जगताप डेअरी चौक, पुणे– ४११ ०२७

फोन नं. ०२०/२७०६२६५ , मो. ९१२१००८०७८

Email :- info@swasthyaworld.com

80. Sanjay P. Pandhare
Director Health Harvest Bio Foods
10, Yashwant Nagar, Opp. Bank of Baroda, Range Hills Road, Shivajinagar- 411 107
Ph.No. 020/25560040
Mb – 8055577222 , 9422314045

81. Shri. Abhay Mutalikdesai
Organic Food Club
Yamakanmardi – 591245
Dist.Belgaum. Karnataka State
Resi :- 203, Shukrawar Peth, Tilakwadi, Belgaum – 590006
Ph .No. 0831/2465027
Mb. No. 9448191027,9900775633
Email :- homa.farming@rediffmail.com

82. Eco Farms
Sagar tech Plaza Andheri Kurla Road Sakinaka
Ph.No. 022/28504434

83. Kavitha Mukhi
Conscious Food Mumbai
Ph. No. 022/66548604/05 , 2451344
Email :- info@consciousfood.com

84. Shri. Manoj Patil / Yogesh Mahajan , Vanshri Foods
Savata Nisarg Farm. At. Gondur, Tal. Dist. Dhule (M.S)
Office :- Shubham Awala House, Panchavati Plaza, Agra road, Deopur, Dhule
Mb :- 9423835454, 9326823008

85. Ritu
Vdhanya Organic Shp, Andheri, Mumbai, Mb.No. 9920418027

86. Venkat It Engeenier & Farmers

Email :- venkat66@gmail.com

87. ASAL

The Organic food & Natural Products Stores

Tejal Society, Fatehnagar Bus Stop, Paldi, Ahmedabad- 380007

Ph.No. 91-79-2662,20,21/22

Email :- asalworld@yahoo.co.in

८८. ग्लोबल ग्रीन ॲग्रीकल्चरल सोसायटी फॉर मल्टीपरपज

डेव्हलपमेंट कोल्हापूर व हिंदूस्थान बायो प्रोडक्टस प्रा.लि. कोल्हापूर

२० ख /१६ ए / ३ क / पाटणकर कॉलनी, पर्ल हॉटेल, न्यु शाहूपुरी, कोल्हापूर – ४१ ६००१

फोन नं. ०२३१/२६६६७०० , मो. ९४२३०४१६००

Email :- hindustanhba@gmail.com

89. Praduymna Agrahari

Sr. Manager

Field Fresh Foods Pvt. Ltd (Bharti Enterprise, Office No. 77, opp. Ramwadi, Police Chowki, Kalyaninagar, Pune – 411 006

Ph.No. 020/26684973 , 26684988

Mb . No. 9970164759

Email :- pradyumna.agrahari@fieldfreshfoods.in

www :- fieldfreshfoods.in

90. ISSAC ALEXANDER

PRASHANTI APARTMENTS

602, NORTH, WEST AVENUE, SANTACRUZ (WEST)

MUMBAI – 400 054

MB :- 9769995322

Email :- issac.alexander@gmail.com

91. KEYNOTE

M.J. Chairman

Keynote corporate Services Ltd.

4th floor Balmer Lawrie Aldg

5, J.N. Heredia Marg

Ballard Estate , Mumbai – 400 001

Ph.No. 22694324/25

Email :- charian@keynoteindia.net

92. Shree Samrudhi

Farming Pvt.Ltd

Regd .off Sonar Galli

Aadwa bazar, Chalisgaon, Dist. Chalisgaon

Email :- samrudhifarming@yahoo.com

Mb :- 9822340564 , 9850644168

93.Shri. Dyaneshwar Gul Udyaog

Sangvi (J), Tal. Nilanga

Dist. Latur

Mb – 9421372539, 985071145

Ph.No. 02384-244736

९४.श्री. गिरीश शहा

किसान शक्ती कृषि विज्ञान मंडळ, गुंजोटी ,

ता. उमरगा, जि. उस्मानाबाद

Email :- kskvmg@yahoo.co.in

kisan_shakti@yahoo.co.in

९५.श्री. वसंतराव पाटील

सेंद्रिय शेतीमाल व शेती निविष्ठा विक्री केंद्र

नवीन बस स्टँड जवळ, ता. नांदुरा,

जि. बुलढाणा

मो. ९४२१४७२३४०

धन्यवाद